

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Role kurátora pro mládež v současných podmínkách

The Role of the Social Worker in current conditions

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PhDr. Jana Procházková

Autor:

Gabriela Bosáková

Praha 2015

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Janě Procházkové, jakožto vedoucí mé bakalářské práce, za cenné rady a připomínky, které mi poskytla v průběhu jejího zpracování. Tímto bych také ráda poděkovala své rodině a nejbližším přátelům za jejich podporu v průběhu celého studia.

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Role kurátora pro mládež v současných podmínkách napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů a moje práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze, dne 16. 7. 2015

Gabriela Bosáková

Anotace

Cílem této práce bylo zjistit, jaká je reálná práce kurátorů pro mládež a zda jsou jejich postupy rozdílné. Práce je rozdělena na teoretickou část, ve které jsou nejprve vymezeny základní pojmy, jako je sociální práce, sociální pracovník, role, kurátor pro mládež, sociálně-právní ochrana dětí, orgán sociálně-právní ochrany dětí, sociální správa a mládež. Kurátorovi pro mládež je pak věnována samostatná kapitola, v níž jsou uvedeny právní předpisy, se kterými operuje. Je v ní také popsána jeho náplň práce včetně spolupráce v trestních věcech mládeže a kooperace s jinými subjekty a organizacemi. Dále také uvádí rizikové skupiny klientů. Třetí kapitola pojednává o trestní odpovědnosti mládeže společně s možnostmi opatření ukládaným mladým delikventům. Poslední kapitola tvoří praktickou část této práce, jež obsahuje hlavní výzkumné otázky, proces a metodu získaných dat a následně výsledky zjištění. Jedná se o výzkumnou sondu.

Annotation

The aim of this study was to find out what the real work of curators for youth and whether their practices are different. The work is divided into theoretical part, in which there are defined basic concepts, such as social work, social worker role, curator for youth, child protection, the authority child protection, social administration and youth. Curator for youth is then discussed in a separate chapter, which sets out the laws with which it operates. It is it also describes his job description, including cooperation in criminal matters and youth cooperation with other agencies and organizations. It also presents a risk group of clients. The third chapter deals with the criminal responsibility of young people, together with the possibilities of measures imposed to young offenders. The last chapter is a practical part of this work, which includes the main research questions, process and method data obtained and subsequently determine the results. This is a research probe.

Klíčová slova

Kurátor pro mládež, orgán sociálně-právní ochrany dětí, sociální práce, sociální pracovník, děti a mladistvým, delikvence, trestní odpovědnost mládeže, provinění, opatření.

Keywords

Social worker for youth, authority child protection, social work, social worker, Children and adolescents, delinquency, Youth criminal responsibility, Offenses, measures

OBSAH

ÚVOD	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	9
1.1 Sociální práce	9
1.2 Sociální pracovník	11
1.3 Role (kurátora pro mládež)	11
1.4 Kurátor pro mládež	12
1.5 Sociálně-právní ochrana dětí	12
1.6 Orgán sociálně-právní ochrany dětí	13
1.7 Sociální správa	15
1.8 Mládež	16
2. KURÁTOR PRO MLÁDEŽ	18
2.1 Právní předpisy užívané při práci kurátora	19
2.2 Práce kurátora v trestních věcech mládeže	19
2.3 Náplň a popis práce kurátora pro mládež	20
2.4 Spolupráce kurátora s jinými subjekty a organizacemi	22
2.5 Kurátor pro mládež a rizikové skupiny klientů	23
2.5.1 Mladistvý užívající psychoaktivní látky	24
2.5.2 Děti s poruchami chování	25
2.5.3 Delikventní mládež	27
2.5.4 Děti s agresivní poruchou chování	27
3. TRESTNÍ ODPOVĚDNOST MLÁDEŽE A UKLÁDANÁ OPATŘENÍ	29
3.1 Provinění jako základ trestní odpovědnosti mladistvých	29
3.2 Trestní odpovědnost mladistvých	30
3.3 Zánik trestnosti mladistvých	31
3.3.1 Účinná lítost	32
3.3.2 Promlčení trestního stíhání	32
3.4 Opatření ukládaná mladistvým	33
3.4.1 Výchovná opatření	33
3.4.2 Ochranná opatření	38
3.4.3 Trestní opatření	40

3.5 Opatření ukládaná dětem mladším 15 let	41
II. PRAKTICKÁ ČÁST	43
4. ODLIŠNÉ POSTUPY KURÁTORŮ PRO MLÁDEŽ V ČR, JEJICH PRÁCE V PRAXI A VARIABILITA JEJICH PŘÍSTUPU	43
4.1 Metoda získávání dat	43
4.2 Otázky pro kurátory pro mládež	44
4.3 Proces získaných dat	45
4.4 Výsledky získaných dat	46
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
PŘÍLOHY	53
Příloha č. 1 – Zásada spolupráce s OSPOD dle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže	54
Příloha č. 2 - Rozhovor s KPM č. 1	56
Příloha č. 3 - Rozhovor s KPM č. 2	59
Příloha č. 4 - Rozhovor s KPM č. 3	62
Příloha č. 5 - Rozhovor s KPM č. 4	65
Příloha č. 6 - Věková hranice trestní odpovědnosti	68

Seznam zkratek

KPM	Kurátor pro mládež
NOK	Nový občanský zákoník tj. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
PČR	Policie České republiky
PMS	Probační a mediační služba, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě
SP	Sociální práce
SPOD	Sociálně-právní ochrana dětí
SS	Sociální služby
TrZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TrŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
ZSM	Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
ZSPOD	Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
ZSS	Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

ÚVOD

Cílem mé bakalářské práce s názvem „Role kurátora pro mládež v současných podmínkách“ je zjistit, jaká je reálná práce kurátorů pro mládež a zda jsou jejich postupy rozdílné. V teoretické části budou čtenáři nejprve seznámeni se základními pojmy, které je třeba vysvětlit před rozbořem problematiky práce kurátora pro mládež. Jsou jimi sociální práce, sociální pracovník, role, kurátor pro mládež, sociálně-právní ochrana dětí, orgán sociálně-právní ochrany dětí, sociální správa a mládež. Kurátorovi pro mládež je pak věnována samostatná kapitola, v níž jsou uvedeny právní předpisy, kterými se kurátor musí řídit, nebo se jeho práce bezprostředně týkají. Je v ní také popsána jeho náplň práce včetně spolupráce v trestních věcech mládeže a kooperace se státními orgány a jinými i soukromými organizacemi. Dále také uvádí rizikové skupiny klientů. Jelikož je tato práce zaměřena na práci kurátorů s delikventní mládeží, pojednávám ve třetí kapitole o trestní odpovědnosti mládeže společně s možnostmi opatření, které může soud uložit proviněným mladistvým a dětem, které spáchali čin jinak trestný, dle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Poslední kapitola tvoří praktickou část této práce, jejímž cílem je zjistit odlišné postupy a reálnou práci kurátorů pro mládež v České republice. Obsahuje hlavní výzkumné otázky, proces a metodu získaných dat a následně výsledky zjištění. Jedná se o výzkumnou sondu.

Toto téma jsme si vybrala, abych nejen navázala na téma mé diplomové práce z oboru práva (Trestněprávní odpovědnost mladistvých, 2014), ale také proto, abych si doplnila teoretické a praktické znalosti z oboru sociální práce. Myslím si, že právě spojením znalostí z právnického zaměření a sociální pedagogiky, bych se mohla v budoucnu uplatnit právě v problematice sociálně-právní ochrany dětí, právě jako kurátor pro mládež.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V první řadě definuji základní pojmy, které jsou stěžejní pro tuto práci. Patří mezi ně sociální práce, sociální pracovník, sociálně-právní ochrana, orgán sociálně-právní ochrany dětí, klienti kurátora pro mládež a jeho role.

1.1 Sociální práce

Sociální práci je velmi obtížné jednoduše specifikovat, neboť pro ni existuje mnoho obsáhlých teorií, které nalezneme v mnoha odborných knihách, časopisech a metodikách, ve vědeckých studiích a v dalších zdrojích. Sociální práce jako akademická disciplína se také prolíná do mnoha vědních oborů, kterými jsou např. filosofie, právo, kriminologie, sociologie, psychologie, pedagogika dětí a dospělých, psychiatrie aj. (Matoušek, 2007, str. 10)

Sociální práce je podle Matouška (2008, s. 11) „...společenskovědní disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (např. chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti). Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. U klientů, kteří se již společensky uplatnit nemohou, podporuje sociální práce co nejdůstojnější způsob života“.

Společně s Gulovou lze předeslat, že sociální práce v posledních desetiletích „... zažívá obrovský rozvoj. Představa, že novodobá historie přinese blahobyt a nadbytek celým národům, se ukazuje jako mylná. Čím je lidstvo informovanější, v duševním i materiálním smyslu bohatší a má přístup k novým technologiím, jakoby narůstaly nové sociální problémy, které jedinec a skupiny nejsou schopny řešit vlastními silami. Objevují se nové sociální patologie, které svírají rodiny i celá společenství. Sociální práce se stále více specializuje, ale i přes tuto snahu příjemci její pomoci neubývají. Pozitivním aspektem může být představa, že se lidstvo humanizuje, když se péče o potřebné tak výrazně profesionalizovala. Na druhou stranu zažíváme určitou skepsi z mizejících rodinných a komunitních vazeb a sociálních sítí, které dokázaly přirozeně zachytit řadu lidí v nouzi, počínaje seniory, přes děti bez rodičů, po nemocné atd.“(Gulová, 2011 s. 9) Je tedy zřejmé, že problematiku sociální práce je nutné chápat a analyzovat v kontextu aktuálního stavu společnosti a jejích problémů.

Mezinárodní federace sociálních pracovníků definuje sociální práci jako profesi, která je primárně koncipovaná psychologicky a sociologicky, a to na základě teorie lidského rozvoje, společenské teorie a teorie společenských systémů, které slouží nejen k analýze složitých sociálních situací, ale také za účelem iniciace individuálních, organizačních, společenských a kulturních změn, které mohou zlepšit situaci jednotlivců, komunit i společnosti (Beneš, 2014, s. 52). Holasová (2014, s. 10) pak konstatuje, že „... *sociální práce je společenskovědní disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je vysvětlování a řešení sociálních problémů. Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity a jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu.*“

Moderní formy sociální práce, které se rozvíjely postupně v průběhu minulého století, se primárně zaměřují na odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení nejrůznějších sociálních problémů, mezi které stále náleží především chudoba, nezaměstnanost, nefunkčnost rodin, zanedbávání dětí, delikvence mládeže, ale také diskriminace celých skupin obyvatelstva atd. Sociální práce v evropském prostředí přitom vychází jednak z křesťanských tradic a jednak z hodnot evropského humanismu a opírá se o ideje solidarity napříč celým spektrem společnosti a o ideje sociální soudržnosti (Šubrt, 2014, s. 64).

Sociální práce tedy vychází z altruismu a její podstatou je pomáhat těm, kteří jsou potřební, a angažovat se v jejich prospěch. Z teoretického hlediska je podle Gulové (2011, s. 14) sociální práce uznávána jako vědecky fundovaná odborná disciplína, která prostřednictvím specifických metod sociální práce zajišťuje péči o potřebné spoluobčany, a to na profesionální úrovni. Praktická aplikace sociální práce pak vstupuje do života všech potřebných sociálně znevýhodněných skupin v nejrůznějším slova smyslu, a to buď v podobě služby, nebo aktivity, která by měla klientovi pomoci takovým způsobem, aby si napříště dokázal pomoci sám. Cílem sociální práce je proto především reflexe, zmírňování a následné řešení sociálních problémů společnosti a jednotlivců.

Cílem sociální práce podle Navrátila (2000) je: „*podpora sociálního fungování klienta v situaci, kde je taková potřeba buď skupinově, nebo individuálně vnímána a vyjádřena. Sociální práce se profesionálně zabývá lidskými vztahy v souvislosti s výkonem sociálních rolí.*“

Americká Národní asociace sociálních pracovníků (NASW) v roce 1973 definovala SP následovně: „*Sociální práce je profesionální aktivita zaměřená na pomáhání jednotlivcům, skupinám nebo komunitám zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování a na tvorbu společenských podmínek příznivých pro tento cíl.*“ (Matoušek, 2007, s. 184)

1.2 Sociální pracovník

Sociální pracovník je podle aktuálně obecně přijímané definice sociální práce agentem změny a sociálním aktivistou, který má za úkol podporovat lidská práva, usilovat o sociální spravedlnost, vnímat rozdíly v podílu různých sociálních skupin na moci atd. Tato definice sociálního pracovníka, kterou ve svém díle reflektují Baštecká a kol. (2013, s. 73), je však příliš obecná a široká a je tedy nezbytné ji v následujícím textu specifikovat.

Podle Matouška (2007, s. 10) „*Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu uplatnění nebo ji získat zpět. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky.*“

Sociální pracovníci v rámci své profese pracují s následujícími typy klientů či skupinami:

- s jednotlivými klienty, eventuelně s celou konkrétní rodinou;
- s přirozenými sociálními skupinami, např. s partou mládeže na městském sídlišti;
- s uměle vytvořenými skupinami, jakými jsou např. třídy ve škole, ale také skupiny lidí pobývajících v ústavu sociální péče nebo ve vězení;
- s organizacemi, kde řídí činnost agentur poskytujících sociální služby, nebo do nich vstupují jako experti a pomáhají řešit takové problémy v mezích své kompetence, např. formou supervize;
- s místními komunitami, tj. s lidmi, kteří žijí v jednom místě;
- pracují i jako experti při přípravě některých zákonů či vyhlášek, přičemž v některých případech se k legislativním návrhům vyjadřují jako oponenti. (Matoušek, 2008, s. 13)

1.3 Role (kurátora pro mládež)

K vymezení pojmu „role“ můžeme jako jednu z definic využít Slovník sociální práce od Matouška (2008, s. 190), jedná se o „*standardsy chování, očekávaného od jedince v určité sociální pozici, které určují, kdy, kde a co má vykonat. Zároveň určují, co on může očekávat od druhých v případě, že danou roli přijme, nebo nepřijme. Prostřednictvím role je společenská pozice realizována.*“ Já osobně si pod tímto pojmem představím vše, co kurátor pro děti a mládež dělá, jak jedná a vystupuje a jak je vnímán ostatními, kteří s ním přijdou do styku.

Kutnohorská, Cichá a Goldmann (2007, s. 7) zdůrazňují význam role, kterou v rámci činnosti sociálního pracovníka hraje etika. Etický rozměr činnosti sociálního pracovníka především vyžaduje hlubší poznání osobnosti klienta, jeho možností a potřeb, aby bylo možné uvažovanou pomoc poskytnout v souladu s konkrétní situací. Zmíněný autorský kolektiv v tomto kontextu apeluje, že pokud má sociální pracovník vykonávat svoji činnost na ryze profesionální úrovni, „... měl by kromě teoretických znalostí a profesní zručnosti dodržovat také určité etické principy. Žijeme v době klasického paradigmatu společenských a ekonomických vztahů. To, co se nazývá finanční nebo ekonomickou krizí, lze bez nadsázky označit za krizi morálky a etiky. Jen člověk kreativní, připravený na budoucí změny, jedinec osobnostně zralý, s dostatečnou etickou výbavou bude schopen čelit složitým situacím, které jistě život v dnešní společnosti přináší.“ (Kutnohorská, Cichá a Goldmann, 2007, s. 7). Právě citované konstatování se ve zvýšené míře vztahuje na situaci a profesní působení sociálních pracovníků.

1.4 Kurátor pro mládež

Kurátor pro děti a mládež je úředníkem státní správy, který pracuje s dětmi z nefunkčních rodin, dále s dětmi, které vedou zahálčivý nebo nemravný život, které zanedbávají zejména školní docházku, nepracují, přestože nemají dostatečný zdroj obživy, požívají návykové látky nebo alkohol, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití a stejně tak s dětmi, na nichž byl spáchán trestný čin (§ 6 písm. d) a e) zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Podrobněji se kurátorovi pro mládež věnuje kapitola číslo 2. Jsou v ní uvedeny právní předpisy, se kterými operuje; popis náplně jeho práce včetně spolupráce v trestních věcech mládeže a kooperace s jinými subjekty i organizacemi; dále také výčet rizikových klientů.

1.5 Sociálně-právní ochrana dětí

Na úvod této kapitoly je nutné zdůraznit, že to je právě Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, které představuje ústřední orgán státní správy v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Zmíněné ministerstvo v tomto ohledu vykonává především legislativní,

metodickou a kontrolní činnost, přičemž provádí monitoring v oblasti práv dětí, podílí se na naplňování Úmluvy o právech dítěte a dalších mezinárodních smluv. Ministerstvo se také přímo podílí i na poskytování poradenství ohroženým rodinám a dětem (Oddělení 911, 2014).

Sociálně-právní ochrana dětí spočívá v zajištění práv dětí na život, na optimální vývoj, rodičovskou péči a život v rodině, na vlastní identitu, svobodu myšlení, svědomí a náboženství a na vzdělání. Zahrnuje však také ochranu dítěte před veškerým tělesným či psychickým násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Sociálně-právní ochrana dětí představuje významnou součást celkové ochrany dětí, což je širší fenomén, který zahrnuje působení celé řady orgánů, organizací, jednotlivců atd. Ochrana dítěte a zajišťování jeho práv je realizována v oblasti rodinného práva, dále pak v oblasti sociální, vzdělávací, zdravotní, občanskoprávní, ale také v oblasti trestní atd (Odbor 21, 2013).

Významnou součástí systému sociálně právní ochrany dětí představuje činnost specializovaných orgánů. Základním úkolem orgánů sociálně-právní ochrany dětí neboli OSPOD je zcela logicky ochrana zájmů dítěte (Novák, Průchová, 2005, s. 86).

Obecně lze konstatovat, že specializované orgány sociálně-právní ochrany dětí určuje zákon č. 359/1999 Sbírky, o sociálně-právní ochraně dětí. Těmito orgány jsou podle zmíněné legislativní normy obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a Úřad práce České republiky. Ovšem sociálně-právní ochranu dětí zajišťují také obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby, pokud jsou výkonem sociálně právní ochrany dětí pověřeny na základě výše zmíněného zákona. Vzhledem k tomu, že zejména obecní úřady obcí s rozšířenou působností a obecní úřady mají díky znalosti místních podmínek relativně nejlepší možnost bezprostředně sledovat ochranu práv dítěte a včas činit potřebná opatření, ukládá právě jim zmíněný zákon nejvíce povinností v oblasti ochrany dětí a pomoci rodičům a dalším osobám, které jsou odpovědné za jejich výchovu (Odbor 21, 2013).

1.6 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) je opatrovníkem (zástupcem) dítěte v soudních řízeních, jako je rozhodování o péči o děti, o výživné apod. OSPOD vyhledává ohrožené děti, je zodpovědný za preventivní opatření v rodinách, zprostředkovává náhradní rodinnou péči a vypracovává pro soud posudky a doporučení (např. aby byla nařízena výlučná nebo střídavá péče o dítě apod.). Úkolem OSPOD je dohlédnout,

aby nedošlo k ohrožení zájmů dítěte. Opatrovník je dítěti udělen, protože rodiče mohou mít v krizových situacích rozdílné názory na situaci, a ty nemusí být vždy objektivní a k prospěchu dítěte. (wikipedia.cz)

Co se rozumí sociálně právní ochranou dětí, vyjadřuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o SPO“), který v § 1 vymezuje sociální ochranu dětí jako:

- Ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu
- Ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a
- Působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny, přičemž zůstávají nedotčeny zvláštní předpisy, které též upravují ochranu práv a oprávněných zájmů dítěte.

Hlavní principy právní úpravy sociálně právní ochrany dětí ve stručnosti:

- Poskytování sociálně-právní ochrany dětí je nejlepší zájem, prospěch a blaho dětí
- Sociálně-právní ochrana se poskytuje všem dětem bez rozdílu (bez diskriminace rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, politického nebo jiného smýšlení, náboženství, etnického, národnostního nebo sociálního původu.
- Sociálně-právní ochrana se poskytuje bezplatně.
- Sociálně-právní ochrana se poskytuje všem nezletilým dětem mladším 18 let, pokud nenabýly dříve zletilosti.
- Odpovědný za ochranu dětí je stát. Stát však nenahrazuje plnění povinností a odpovědnost rodičů, ani nezasahuje do jejich postavení jako nositelů rodičovské zodpovědnosti, nejsou-li práva nebo vývoj dítěte ohroženy.
- Orgány s obecnou působností pro ochranu dítěte jsou soudy a orgány určené zákonem o SPO (Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské a obecní úřady a ve vztahu k zahraničí Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. Sociálně-právní ochranu dětí zabezpečují též kraje a obce v samostatné působnosti a fyzické a právnické osoby, pokud obdrží pověření k výkonu sociálně právní ochrany.
- Orgánům sociálně-právní ochrany dětí se ukládá povinnost sledovat výkon ústavní nebo ochranné výchovy, aniž by zasahovaly do řízení a provozu zařízení, kde se vykonává ústavní nebo ochranná výchova; cílem sledování je dodržování práv dětí, rozvoj duševních a fyzických schopností dětí, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v zařízení a jak se vyvíjejí vztahy mezi rodiči a dětmi.
- Cílem sociálně-právní ochrany dětí je též sanace rodin. (ODBOR 21, 2009)

1.7 Sociální správa

Sociální správa zabezpečuje poskytování sociálních služeb. Podle Matouška (2009, s. 9) sociální služby náleží do širší kategorie veřejných služeb, což jsou služby poskytované v zájmu veřejnosti a financované z veřejných zdrojů. Ovšem sociální služby mohou být poskytované také na komerčním základě, tedy prostřednictvím obchodního kontraktu mezi poskytovatelem určité služby a jejím uživatelem. Obecně pak podle zmíněného autorského kolektivu platí, že sociální služby „... jsou poskytovány lidem společensky znevýhodněným, a to s cílem zlepšit kvalitu jejich života, případně je v maximální možné míře do společnosti začlenit, nebo společnost chránit před riziky, jejichž jsou tito lidé nositeli. Sociální služby proto zohledňují jak osobu uživatele, tak jeho rodinu, skupiny, do nichž patří, případně zájmy širšího společenství“ (Matoušek, 2007, s. 9).

Tomeš a kol. (2009, s. 44-52) na základě shrnutí dosavadního vývoje sociální správy, ke kterému došlo v prostředí vyspělých evropských zemích, konstatují, že systém sociální správy zahrnuje řadu specifických institucí a nástrojů. Především se jedná o poskytování sociální péče a sociálního zaopatření, dále pak o sociální pojištění, ale také o regulaci, přičemž v tomto ohledu i policie a další složky státní moci jsou specifickými nástroji sociální správy.

Jak již bylo zmíněno, sociální správa zajišťuje poskytování sociálních služeb. Matoušek a kol. (2007, s. 9-10) ve své práci vymezují sociální služby jako takové služby, které organizačně náleží do oblasti spravované především Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky. Ovšem např. kojenecké ústavy jsou řízeny Ministerstvem zdravotnictví České republiky, výchovné ústavy pro děti a mládež spadají pod Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky, léčebny dlouhodobě nemocných pak zase spadají do působnosti Ministerstva zdravotnictví České republiky, prevencí kriminality mládeže se zase zabývá Ministerstvo vnitra České republiky, Probační a mediační služba České republiky pak působí v resortu Ministerstva spravedlnosti České republiky (Tomeš, 2009, s. 90-107).

Zřizovat organizace poskytující sociální služby mohou v České republice obce, kraje a Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. Obce i kraje mohou zřizovat sociální služby buď jako vlastní organizační složky či jako příspěvkové organizace s právní subjektivitou, což je vhodnější v případě služeb náročnějších na personál, prostory a techniku. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky je pak zřizovatelem specializovaných ústavů s celostátní působností. Ovšem zřizovatelem i poskytovatelem sociálních služeb mohou být v České republice i nestátní neziskové organizace, které mohou dostávat dotace na svou činnost z veřejných rozpočtů (Matoušek, 2007, s. 12).

Problematice role nestátních organizací a jejich významu v rámci sociální správy se věnuje např. Tomeš a kol. Tento autorský kolektiv především zdůrazňuje, že v rámci demokratického státu a rozvinuté občanské společnosti má tato složky sociální správy nezastupitelný význam. Nestátní organizace jsou ve srovnání se státní správou schopné mnohem pružněji a efektivněji reagovat na nejrůznější potřeby a požadavky menšin a marginálních skupin (Tomeš, 2009, s. 125-135).

Na závěr této kapitoly lze společně s Matouškem a kol. shrnout, že sociální služby v odborné působnosti v současné době v České republice náleží do státního systému sociálního zabezpečení. Na základě aktuálně platné legislativy patří do oblasti tzv. sociální pomoci, která vedle sociálních služeb zahrnuje rovněž finanční či věcné dávky lidem ve stavu hmotné nouze. Další složky systému sociálního zabezpečení představuje sociální pojištění a státní sociální podpora poskytovaná hlavně rodinám s nezaopatřenými dětmi. Sociální služby však mohou být realizovány i nestátními subjekty, které je uživatelům poskytují za úplatu či bezplatně. Sociální služby tedy poskytují instituce veřejnoprávní i soukromoprávní organizace. Ovšem i ve druhém případě stát funguje jako garant dodržování lidských práv a legislativy, přičemž je v tomto ohledu povinen pravidelně prověřovat činnost nestátních subjektů a prostřednictvím licencí zaručit, že tyto instituce či subjekty budou vykonávat takové činnosti, ke kterým se zavázaly (Matoušek, 2007, s. 11).

1.8 Mládež

Vzhledem k tomu, že v praktické části této práce bude analyzována profesní činnost specializovaného sociálního pracovníka, kterým je kurátor v trestních věcech mladistvých, je zapotřebí přiblížit také fenomén mládeže.

Mládež je sociálně „demografická skupina obyvatelstva nacházející se stavem vývoje mezi dětstvím a dospělostí. Nejčastěji bývá vymezována věkem přibližně od 11 do 30 let. V tomto období se mladí lidé začleňují do světa práce, osvojují si společenské normy a požadavky, formují svůj světový názor“ (Smolík, 2010).

V souvislosti se třetí kapitolou pojednávající o problematice trestněprávní odpovědnosti mládeže je důležité zmínit dělení mládeže podle věku, a to proto, že právě zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen ZSM), stanovená věková hranice rozlišuje mládež na osoby trestně neodpovědné nebo odpovědné. Pojem mládež v tomto případě zahrnuje především dvě skupiny osob, a to děti a mladistvé popř. další skupinou jsou osoby blízké věku mladistvých. Dítětem je osoba mladší 15 let svého věku, která není trestně

odpovědná. Za mladistvého je považována osoba mezi 15. - 18. rokem. Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění a jedná se zde o relativní trestní odpovědnost. Osoba, která překročila 18. rok svého věku je již plně trestně odpovědná (jedná se tedy o absolutní trestní odpovědnost). Existují také osoby blízké věku mladistvých, kde je též možné uplatňovat opatření zákona ZSM.

2. KURÁTOR PRO MLÁDEŽ

Na úvod této kapitoly je nutné upozornit na následující konstatování Matouška a kol. Sociální pracovník, a tedy i kurátor pro mládež, by měl být schopen ve prospěch svého klienta mobilizovat podpůrné zdroje různého charakteru, ať se již jedná o zdroje lidské či materiální. Přirozeným systémem sociální podpory je podle zmíněného autorského kolektivu „... *rodina, síť přátel a známých, také místní komunita, zaměstnavatelé, určité zdroje představuje stát reprezentovaný správními orgány, orgány samosprávy, organizace vytvářející a rozdělující ekonomický zisk, systém charitativních organizací, dostupné vzdělávací a kulturní instituce. Z toho vyplývá hlavní námitka proti snahám o specializaci sociálních pracovníků – specialista omezený na určitou metodu nebo na určitý resortní okruh by klientovi nedokázal pomáhat tak efektivně jako pracovník připravený univerzálně a orientovaný všestranně*“ (Matoušek, 2008, s. 16). Je tedy žádoucí, aby kurátoři pro mládež splňovali podle Matouška preferované požadavky na univerzalitu a všestrannou orientaci.

Těžiště práce sociálního kurátora pro mládež spočívá především v sociálně výchovné práci s klienty z řad mládeže a v poskytování sociálně terapeutických a poradenských služeb. Cílem jeho činnosti by mělo být integrovat klienta do jeho užšího i širšího sociálního prostředí, což znamená, vést ho tak, aby si osvojil sociálně akceptovatelný životní styl (Matoušková, 2013, s. 152).

Kurátoři pro mládež se v rámci výkonu své profese setkávají s celou řadou problémů, na které upozorňuje např. Vágnerová, když zdůrazňuje, že velice důležitou součástí sociální práce s lidmi představuje hodnocení jejich projevů, především pak těch projevů, které jsou dobře pozorovatelné. Každý sociální pracovník si podle Vágnerové (2002, s. 21) „... vytvoří v průběhu své praxe určitá hodnotící kritéria a ta pak používá. Přesto se mu občas stane, že si není jist, jak by měl určitého klienta hodnotit. Tato pochybnost bývá oprávněná, protože vymezení toho, co lze ještě považovat za normální, je často obtížné. Hranice normy je pohyblivá, normalita může být posuzována podle mnoha různých kritérií v závislosti na okolnostech, které toto hodnocení vyžadují.“ Platnost citovaného konstatování se v plné míře vztahuje i na činnost kurátorů pro mládež.

2.1 Právní předpisy užívané při práci kurátora

Mezi legislativní normy, které v současné době vymezují práci sociálního kurátora v České republice, náleží především následující zákony a vyhlášky (Davidová, 2010, s. 7-9):

- Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- Zákon č. 373/2006 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách
- Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu
- Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi
- Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě
- Vyhláška č. 504/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi
- Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách
- Metodický pokyn č. 2/2006 k zákonu č. 111/2006 Sb.
- Doporučené postupy Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky k vybraným oblastem zákona o sociálních službách
- Doporučený postup k vybraným otázkám vztahujícím se k působnosti obcí a krajů podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Dále:

- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody
- Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

2.2 Práce kurátora v trestních věcech mládeže

Společně s Matouškem lze předeslat, že v těch státech, ve kterých má sociální práce delší tradici než v České republice, se v jejím rámci výrazněji uplatňují nespécializovaní profesionálové, ale současně s nimi také odborníci, kteří jsou specializováni jen na některé typy klientů, přičemž pracují výhradně s nimi. Debata o žádoucí míře specializace sociálních pracovníků je v západních zemích vedena již od 20. let minulého století, přičemž názory se pohybují mezi dvěma krajními polohami. Jednu z nich představuje názor, že každá ohrožená skupina obyvatel se vyznačuje speciálními potřebami, a proto práce s ní vyžaduje speciální

znalosti a dovednosti. Druhá poloha pak spočívá v názoru, že k efektivní realizaci sociální práce plně postačují obecnější znalosti a dovednosti. Sociální pracovníci by totiž podle tohoto názoru měli umět vytvářet a poskytovat služby pro jakékoli klienty. V České republice je tato debata podle Matouška stále jen v počátcích. Již nyní je však zřejmé, že sociální pracovníci pracují a v nadcházejících desetiletích budou ještě častěji pracovat v týmech, protože klienti potřebují pomoc od více profesionálů, jejichž činnost by samozřejmě měla být koordinovaná (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2010).

Je mimo jakoukoli pochybnost, že významným členem týmů sociálních pracovníků, jejichž činnost preferuje Matoušek, je a bude také sociální pracovník zaměřený na práci s ohroženou mládeží, mimo jiné např. tedy sociální kurátor v trestních věcech mladistvých.

V rámci této kapitoly tedy bude řešena problematika náplně a popisu práce kurátora pro mládež, dále pak problematika vztahu kurátora pro mládež a rizikové skupiny klientů a konečně problematika spolupráce kurátora pro mládež s jinými osobami, subjekty a organizacemi, tedy především spolupráce kurátora pro mládež se soudem, s Policií České republiky, s vězeňskou službou, s Probační a mediační službou, se zdravotnickými zařízeními, ale také spolupráce mezi samotnými kurátory pro mládež navzájem, s místním orgánem sociálně-právní ochrany dětí a s vybraným poskytovatelem služeb.

2.3 Náplň a popis práce kurátora pro mládež

Náplň práce kurátora pro mládež vymezuje příslušný zákon. Tento kurátor se podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí zabývá situací a problematikou dětí a mladistvých s poruchami chování či zkušeností s trestnou činností. Sociální kurátor pro mládež se podle tohoto zákona zaměřuje v rámci sociálně právní ochrany zejména na takové nezletilé a mladistvé jedince, kteří vedou zahálčivý a nemravný život. Takový život spočívá především v tom, že děti či dospívající jedinci zanedbávají povinnou školní docházku. Pokud jsou již v odpovídajícím věku, tak nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy. Zahálčivý a nemravný život dětí a dospívajících však spočívá také v tom, že požívají alkohol nebo jiné návykové látky, žijí se prostitutí, páchají přestupky nebo dokonce trestné činy. V případě dětí mladších než 15 let se samozřejmě jedná o takové činy, které by jinak byly trestným činem, kdyby byly starší. Dále se jedná o děti, které se opakovaně dopouštějí útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob, které jsou odpovědné za jejich výchovu (Zákon č. 373/2006 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

Na tomto místě lze dále poznamenat, že „... poskytování péče sociálními kurátory zmírňuje důsledky výkonu vazby a trestu odnětí svobody, předchází přetrhávání pozitivních a žádoucích vztahů a připravuje své klienty na život v extramurálních podmínkách, na integraci do společnosti. Kurátor napomáhá propuštěnému jedinci řešit jeho sociální situaci, podněcuje ho, aby se zabýval svým sociálním vývojem – tedy jaký podíl měla sociální situace na jeho kriminální kariéře a k jakým proměnám v jeho sociální situaci došlo v důsledku spáchané trestné činnosti a pobytu ve vězení. Kurátoři pro mládež se zabývají mladistvými, kteří se dopustili trestné činnosti a mají závažné výchovné problémy. Mladistvým a jejich rodinám poskytují sociálně právní poradenství, sociálně výchovnou péči a pomoc, spolupracují přitom intenzivně s ostatními zainteresovanými institucemi a subjekty“ (Matoušková, 2013, s. 152).

Funkce kurátora pro děti a mládež:

- zabývá se dětmi a mladistvými s poruchami chování či trestnou činností
- vede administrativu, která se týká dětí a mladistvých, se kterými pracuje
- na základě písemných požadavků orgánů činných v trestním řízení podává kvalifikované zprávy o osobách nezletilých a mladistvých, které se dopustily trestného činu

K tomu v souladu se zákonem č. 359/1999 Sb. využívá individuálních pohovorů, šetření poměrů v rodině, informací obecních úřadů, státních orgánů, škol, školských a zdravotnických zařízení, zaměstnavatele, apod.

- provádí sociální šetření, kontrolní činnost
- zúčastňuje se úkonů v přípravném řízení (výslech, konfrontace, seznámení a výsledky vyšetřování...). Zúčastňuje se hlavního líčení a veřejného zasedání v trestních věcech mladistvých, kde aktivně využívá svá práva daná zákonem, včetně opravných prostředků
- poskytuje sociálně právní, výchovné, případně psychologické porady dětem i rodičům při řešení jejich rodinných, osobních a sociálních problémů a akutních krizových situací. Zprostředkovává pomoc odborných poradenských a zdravotnických pracovišť a jiných zařízení.
- dle zákona o rodině podává podněty na výchovná opatření u obtížně vychovatelných dětí a mladistvých a sleduje jejich účinnost
- podává podněty soudu na zahájení řízení o předběžném opatření podle § 76, § 76a o. s. ř.,

- podílí se na realizaci ústavní nebo ochranné výchovy do příslušných zařízení (zajištění dokladů, místa, doprovodu dítěte) ve spolupráci se soudem
- navštěvuje nezletilé a mladistvé, kteří jsou umístěni v ústavních zařízeních a věznicích
- spolupůsobí na zlepšení podmínek v rodinách obtížně vychovatelných nezletilých a mladistvých, u kterých je vykonávána ústavní výchova nebo ochranná výchova s cílem umožnit jejich návrat do rodiny
- analyzuje situaci v oblasti patologických jevů u dětí a mládeže a navrhuje preventivní opatření
- pomáhá nezletilým a mladistvým propuštěným z ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a mladistvých propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, aby se co nejvhodněji začlenili do společnosti
- zastupuje děti s poruchami chování v řízení o ústavní výchově a zúčastňuje se trestního řízení proti mladistvým
- účastní se přestupkového řízení vedeného proti mladistvému v souladu se zákonem o přestupcích
- spolupracuje s ústavy pro výkon vazby i výkon trestu odnětí svobody, se školskými zařízeními pro výkon ústavní a ochranné výchovy, spolupracuje s orgány obcí, školami, zdravotnickými a školskými zařízeními, občanskými sdruženími, úřady práce, charitativními a jinými organizacemi, probační a mediační službou atd. (www.ospod.cz)¹

2.4 Spolupráce kurátora s jinými subjekty a organizacemi

Jak bylo výše zmíněno kurátor pro děti a mládež samozřejmě v rámci výkonu své profese spolupracuje s různými jinými subjekty a organizacemi, přičemž by tak měl činit vždy jen v primárním zájmu svého mladistvého či dokonce nezletilého klienta. V této souvislosti se nabízí především spolupráce kurátora se soudem, který se zabývá případem konkrétního mladistvého. Práce kurátora v tomto případě samozřejmě nespočívá v obhajobě klienta, nýbrž v tom, že mu pomáhá efektivně komunikovat. Dále je nutné zmínit spolupráci s Policií ČR, v jejímž rámci kurátor také zajišťuje vzájemnou optimální komunikaci.

¹ Dostupné z:

http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_3.pdf&original=Funkce_kuratora.pdf

Pokud dojde k tomu, že konkrétní mladistvý jedinec je za určitý trestný čin odsouzen k trestu odnětí svobody, sociální kurátor spolupracuje s vězeňskou službou. Prostřednictvím této spolupráce se sociální kurátor snaží dosáhnout toho, aby pobyt mladistvého ve vězení na jeho osobnost neměl příliš negativní nebo dokonce devastující účinek, tedy aby trest odnětí svobody sehrál svou roli v tom ohledu, že slouží jako prostředek nápravy mladistvého. Již během trestu sociální kurátor navazuje spolupráci s Probační a mediační službou České republiky, se kterou především řeší problematiku optimálního návratu propuštěného mladistvého na svobodu a jeho opětovného pozitivního zapojení do sociálních, ale i pracovních vztahů a do života společnosti.

Lze již jen stručně zmínit, že sociální kurátor pro mladistvé v zájmu svých klientů spolupracuje také s různými zdravotnickými zařízeními, a to zejména v takových případech, kdy se konkrétní dospívající jedinec léčí z určité závislosti, kdy se nakazil např. pohlavní nebo jinou nakažlivou chorobou atd. V takových případech sociální kurátor samozřejmě nepracuje pouze ve prospěch svého klienta, nýbrž i ve prospěch jeho rodiny a celé společnosti, protože tím napomáhá boji proti závislostem a šíření nakažlivých chorob. Dále je pak nutné upozornit na velký potenciál, který se skrývá ve vzájemné spolupráci mezi různými kurátory pro mládež, kteří si jejím prostřednictvím mohou předávat profesní i životní zkušenosti a šířit tak mezi sebou příklady dobré praxe. Opomenout nelze ani spolupráci kurátorů pro mládež s místními orgány sociálně-právní ochrany dětí, které jsou občany v České republice obecně označovány jako tzv. sociálka, případně také s vybranými poskytovateli služeb, což mohou být i nestátní subjekty.

V příloze č. 1 je doplněna kurátorova spolupráce se soudem v oblasti trestněprávní problematiky mladistvých.

2.5 Kurátor pro mládež a rizikové skupiny klientů

V této kapitole stručně specifikuji základní kategorie klientů, tj. děti a mladistvé s poruchami chování či trestnou činností, se kterými kurátor pracuje. Tyto informace jsem čerpala z knihy Psychopatologie pro pomáhající profese od Vágnerové (2004), ve které se mj. hovoří o problematice odlišného životního stylu, poruchách chování v dětském věku a dospívání, psychologii kriminálního chování a sociální patologii. Jedná se o představení nejužšího pojetí klientů kurátora pro mládež, kteří však považují za klienty celé rodinné systémy, ve kterých se vyskytují níže zmíněné typy klientů.

2.5.1 Mladistvý užívající psychoaktivní látky

„Jako psychoaktivní označujeme látky, které mohou měnit psychický stav, obvykle subjektivně žádoucím způsobem“ (Vágnerová, 2004, s. 548). Jedná se o používání takových látek, které byly zpočátku přírodní, později uměle syntetizované, za účelem dosáhnouti pocitu štěstí, inspirace, síly a lepších výkonů, zbavení se nejistoty nebo starostí, možnosti úniku od svých problémů. Mezi psychoaktivní látky též návykové látky nebo drogy, bez rozdílu, zda se jedná o tzv. tvrdé nebo měkké, patří např. alkohol, tabák, konopí, kokain, extáze nebo i kofein. Některé látky se používají i ve zdravotnictví (např. analgetika) či jsou u nás legální nebo na lékařský předpis. Drogy si v každé společnosti kdekoliv na světě postupem času našly své místo. Lidé si na ně zvykli, naučili se s nimi zacházet a tolerovat určité jejich používání. Důsledkem jejich užívání může být *akutní intoxikace*, jedná se o změnu fyziologických a psychických funkcí jedince, která je přechodná; *zneužívání*, kdy po dlouhodobém používání takové látky dochází k psychické nebo somatické změně, resp. poškození. Za sebepoškození je možné považovat konzumaci látek; *závislost*, kdy jedinec svou „drogu“ užívá bez ohledu na její nepříznivé důsledky pro své zdraví. Jde o onemocnění, které postupně vede k narušení tělesných, psychických a sociálních funkcí (Vágnerová, 2004, 547-8).

Myslím si, že užívání těchto látek nejen dospělými, ale právě i dětmi a mladistvými je způsobeno jejich snadnou dostupností. Především mám na mysli alkohol, cigarety, marihuanu, ale i energetické a kolové nápoje obsahující kofein, jež jsou u nás nejenže legální, ačkoli jsou ne všechny prodejné až od 18 let, ale několik z nich dovolují neplnoletým sami jejich rodiče, kteří nerespektují varování uvedených na samotných výrobcích o tom, že jsou nevhodné pro děti a mladistvé (viz např. nápoj Red Bull). S mnoha uvedenými drogami se mládež setkává už během povinné školní docházky. Co je k tomu navádí, je dle mého názoru pocit dospělosti, nevšední zážitek, zapadnutí do party, nuda, u zmíněných nealkoholických nápojů jejich chuť než účinek. Proto bych zejména u energetických nápojů též navrhovala možnost prodeje od 18 let, v lepším a snad i účinnějším případě zvýšit prevenci a podvědomí o následcích užívání návykových látek, kontroly nad dodržováním prodeje alkoholických a tabákových výrobků osobám mladší 18 let, zvýšit jejich zájem o volnočasové aktivity a také jejich dostupnost i pro sociálně slabší rodiny.

2.5.2 Děti s poruchami chování

„Poruchy chování lze charakterizovat jako odchylky v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. na úrovni svých rozumových schopností.“ (Vágnerová, 2004, s. 779)

Vágnerová (2004, s. 779-80) uvádí, že nejde jen o to, aby dítě znalo příslušné normy, ale aby se podle nich také chovalo. Musí tedy být natolik rozumově vyspělé, aby bylo schopné chápat význam a podstatu pravidel chování. Mělo by si také uvědomovat pocit viny, když ví, že udělalo něco, co je špatné. Rozumová a mravní vyspělost je podstatně důležitá při určení trestní odpovědnosti mladistvých, které je věnována samostatná kapitola této práce.

O poruchu chování nejde v případě, že jedinec není schopný pochopit význam norem a hodnot. Naopak za poruchové chování lze označit jednání dítěte nebo mladistvého, které se projevuje nerespektováním sociálních norem platných v dané společnosti. O poruše v chování je možné hovořit jen tehdy, když je jedinec schopen chápat význam a podstatu pravidel chování, ale přesto se jí neřídí nebo se jí řídit ani nedokáže. Důvodem může být např. neschopnost ovládat své chování, které je typické pro hyperaktivní děti. Porucha se projevuje většinou v nepřiměřeném kontaktu s dalšími lidmi, což má za následek neschopnost navázat a udržet přijatelné sociální vztahy. Mezi hlavní překážky s tímto problémem spojené patří nedostatek empatie, egoismus, nadměrné zaměření na sebe sama a uspokojení vlastních potřeb. Jedinci s poruchovým chováním nechápu nutnost přizpůsobení normě, pro uchování nezbytného pořádku. Často se stává, že sami *„nezažili žádný citový vztah, který by jim poskytl potřebnou pozitivní zkušenost a rozvinul jejich schopnost vcítění“*. (Vágnerová, 2004, s. 780) Proto k okolnímu světu nemají důvod být ohleduplní, za porušení normy ani nepocítují vinu, protože jejich svědomí není dostatečně rozvinuto.

Pozitivní zprávou je, že v dětském věku mohou mít poruchy chování přechodný charakter, ale v opačném případě se mnohdy může jednat o signál ukazující na rozvíjející se poruchy osobnosti, představující zvýšené riziko trvalejší tendence k problematickým projevům. Asociální chování jen velmi zřídka začíná až ve věku dospělém. (Vágnerová, 2004, s. 780)

Poruchy chování můžeme rozlišovat nejen podle jejich závažnosti, míry kontinuity či charakteru poruchového chování, ale i podle toho, zda se projevuje všude, nebo jen v určitém prostředí např. ve vztahu k rodině nebo v partě. Dále je můžeme diferencovat v závislosti na jejich charakteru, a to na *neagresivní* porušování sociálních norem a *agresivní* poruchy chování.

Mezi základní typy poruch neagresivního chování patří lži. Jedná se o jeden ze způsobů úniku dítěte z osobně nepříjemné situace, kterou neumí řešit jiným způsobem. Lhaní se dále dělí na *pravé lži*, které je možné chápat jako vědomé a úmyslné uvedení nepravdy. Dítě to dobře ví a používá je jako obranný mechanismus s jasným cílem, kterým bývá získání nějaké nezasloužené výhody. *Bájevá lhavost* symbolicky uspokojuje potřeby, které aktuálně jinak nelze. V takovém případě se nejedná o poruchu. Významným faktorem u lhaní dítěte je jeho četnost, výběr osob, jimž lže, situace, v níž lže a především účel, který vede dítě ke lžím. *Patologická lhavost* je pak jedním ze symptomů disociální poruchy osobnosti.

Mezi další typy jsou uváděny záškoláctví, útky a toulání. Jejich společným obecným znakem je tendence utíkat. Jde o obranné a únikové jednání dítěte, řešící si tak své problémy právě útekem z prostředí, které ho ohrožuje nebo je pro něj jinak nepříjemné. Projevy a motivy útkového chování se mohou lišit. *Záškoláctví* může být spojeno s negativním postojem ke škole či nepřijetím pozitivní hodnoty vzdělání, ale může být i reakcí na prospěchové selhání. Opět je při hodnocení záškoláctví důležité zjistit příčinu útěku a postoj ke škole dítěte, dále jeho četnost, způsob provedení a stupeň plánovitosti. „*Opakované a plánované záškoláctví bývá signálem odlišnosti socializačního vývoje, určitého postoje k autoritě a normě povinnosti, kterou dítě není ochotné či schopné akceptovat. Dost často jde o děti, u nichž je v důsledku dysfunkční rodinné výchovy vztah k běžným hodnotám a normám celkově změněn*“ (Vágnerová, 2004, s. 794).

Zkratkovou reakcí na nezvládnutou situaci doma nebo ve škole jsou *reaktivní, impulsivní útky*. Jedná se o potřebu úniku např. před trestem, který hrozí dítěti za špatné známky - má strach, nebo od člověka s nímž dítě nechce žít. Dítě se většinou chce domů vrátit a po vyřešení problému se již útek neopakuje. (Matějček, 1991)

Chronické útky se vyznačují tím, že se jedná často o plánované, připravované akce vyplývající obvykle z dlouhodobých problémů, kdy se dítě domů vrátit nechce, protože uniká z narušených a nefunkčních rodin, kde nemá žádné zázemí nebo je týrán aj. Dalšími důvody mohou být duševní onemocnění nebo pocit omezení svobody u dětí z dětského domova či z diagnostického a výchovného ústavu.

Na útky navazuje *toulání*, jež charakterizuje dlouhodobé opuštění domova. „*Je výrazem nedostatečné citové vazby k lidem a zázemí, jež bývá natolik dysfunkční, že na něj dítěti nezáleží, nebo je dokonce odmítá. ...Toulání bývá spojeno s dalšími variantami poruchového chování, které se stává prostředkem k zajištění živobytí*“ (Vágnerová, 2004, s. 794). „*U dospívajících je zvýšené riziko, že se pro ně toulavý způsob života stane návykem, že*

nebudou schopni přijmout omezení dané povinnostmi stabilního zaměstnání a postupně skončí jako bezdomovci“ (Vágnerová, 2004, s. 795).

2.5.3 Delikventní mládež

Delikventním chováním je páchaní trestní činnosti, tj. porušením práva. Delikventní mládeží jsou děti mladší 18 let, které se dále rozdělují na dvě kategorie: děti, mladší 15 let, které spáchaly čin jinak trestný, za něhož nejsou trestně odpovědné a mladiství, kteří v době spáchání provinění² dovršili 15. roku a nepřekročili 18. rok svého věku. Více v této souvislosti pojednává samostatná kapitola s názvem Trestní odpovědnost mládeže.

Vágnerová (2004) v této souvislosti uvádí, že *do kategorie kriminálního chování je možné zařadit aktivity porušující právní normy. V takových případech se jedná o závažnější činy vymezené trestním zákoníkem (dále jen TrZ), nikoliv o přestupky překračující nepsaná společenská pravidla. Takové jednání je nepřijatelné, protože vede k újmě nebo strádání lidí, stávající se jeho obětí, a je přesně stanoveno, jakým způsobem má být sankcionováno.*

„Trestnou činnost lze chápat jako projev poruchy sociálně-adaptačních schopností a dovedností. ...Pachatelé trestných činů nejsou schopni nebo ochotni plnit základní požadavky a očekávání společnosti. Většině z nich chybí náhled na nevhodnost vlastního chování, a nemají proto potřebu usilovat o nápravu nebo hledat terapeutickou pomoc.“ (Vágnerová, 2004, s. 805)

Podle Vágnerové, takové jednání nevede k pozitivnímu efektu a v současné společnosti je považováno ze sociálně-adaptačního hlediska za neúčinné. Kriminální aktivitu popisuje jako specifickou variantu chování rozvinutou na základě mnoha nespecifikovaných faktorů. V této souvislosti uvádí různé teorie příčin takového chování – teorie zdůrazňující genetické dispozice; mentálního defektu; vlivu učení; nedostatečné socializace; sebekontroly a další. Dále se jedná o vlivy prostředí, mezi něž patří vliv rodiny, školy a vrstevníků. Spouštěčem negativního chování jsou i situační faktory (opilost, snadnost, nepřítomnost svědků, ale i stigma již trestaného a odmítaného. (Vágnerová, 2004, s. 806 a 810)

2.5.4 Děti s agresivní poruchou chování

Agresivní chování spočívá v omezování základních práv ostatních. Většinou se jedná o šikanu, vandalismus, rvačky a jiné násilnosti. Jde o nepřiměřený prostředek k uspokojení

² Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění. (ZSM, 2003, § 6)

nějaké potřeby, k dosažení nevhodným způsobem obecně přijatelného cíle. Násilné jednání může být zaměřeno jak vůči lidem, tak zvířatům nebo věcem. U dětí se nejčastěji jedná o rvačky rovnocenných vrstevníků a hrubé až kruté a necitelné fyzické napadání slabších. U rvaček jde hlavně o impulsivní jednání, kdežto šikana bývá naplánována a spojena s uspokojením s vlastní nadřazenosti a moci nad slabším jedincem. (Vágnerová, 2004, s 797-8).

Šikanu lze charakterizována jako násilně ponižující jednání jednotlivce či skupiny, kdy silnější žák nebo žáci pro vlastní potěšení ubližují slabšímu jedinci, který není schopen se účinně bránit a nemůže ze situace uniknout. Šikana je projevem zneužití postavení moci, kterou ve skupině nějakým způsobem jedinec získal. Varianty šikany jsou různé, ať už skrytá (sociální izolace a vyloučení oběti ze skupiny) nebo zjevná (fyzické násilí a ponižování, psychické ponižování a vydírání, destruktivní aktivity zaměřené na majetek oběti (Olweus in Vágnerová, 2004, s. 801).

Sklony k agresivnímu chování mívají děti, které mají zkušenosti s negativním postojem rodičů. Jejich rodiče bývají často tolerantnější k agresivnímu jednání a sami ve výchově využívají fyzické tresty. (Říčan, 1995 in Vágnerová, 2004 s. 789)

Mezi typy agrese považujeme i domácí násilí, kdy děti napadají vlastní rodiče nebo další členy domácnosti.

3. TRESTNÍ ODPOVĚDNOST MLÁDEŽE A UKLÁDANÁ OPATŘENÍ

Přestože je hlavním tématem mé práce role kurátora pro mládež, tj. jeho funkce a postupy především při práci s delikventní mládeží, považuji za nemožné opomenout otázku trestní odpovědnosti dětí a mladistvých. V následujícím textu se pokusím uvést to nejdůležitější týkající se této problematiky. Budu vycházet nejen z odborné literatury a platné legislativy, ale také z mé diplomové práce zaměřené na trestní odpovědnost mladistvých. Tato kapitola se bude zabývat v první řadě trestní odpovědností mladistvých pachatelů, kteří podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen ZSM) ještě nenesou plnou trestní odpovědnost za své protiprávní jednání a jimi spáchaný trestný čin se nazývá provinění. Následně uvedu druhy opatření, které jim lze ze zákona uložit. Poté se zaměřím na trestní odpovědnost dětí mladších 15 let, které nejsou trestně odpovědné. Trestný čin spáchaný dítětem mladším patnácti let se nazývá čin, jinak trestný. Na závěr opět shrnu druhy možných opatření.

Základem trestní odpovědnosti podle TrZ je trestný čin (protiprávní čin, jehož znaky stanoví zákon) a trestní sankce (tresty a ochranná opatření), které lze ukládat jen na základě zákona (§ 12, 13 a 36 TrZ, 2009). V rámci trestněprávního vztahu má tedy trestně odpovědný pachatel trestného činu vůči státu povinnost strpět zákonem stanovenou sankci (Kratochvíl, 2002, s. 146). „*Trestní odpovědnost mladistvých a sankce jim ukládané upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví jinak, postupuje se podle trestního zákona.*“ (Trestní zákoník, 2009, § 109) Základními prvky trestní odpovědnosti mladistvých jsou **provinění** a sankce nazývaná **opatření** (Kratochvíl, 2009, s. 416-417).

3.1 Provinění jako základ trestní odpovědnosti mladistvých

Jak už bylo několikrát uvedeno, trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění (§ 6 odst. 1 ZSM).

U mladistvého pachatele je pojem provinění ve své podstatě totožný s pojmem trestného činu dospělého pachatele, proto ZSM ustanovuje, že pokud tento zákon nestanoví jinak, použije se k posouzení provinění spáchaného mladistvým trestní zákoník (§ 6 odst. 2 ZSM).

„*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba*

úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti“ (§ 13 odst. 1 a 2 TrZ). §111 TrZ ještě doplňuje: „Trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení TrZ nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc.“

V TrZ nejsou uvedeny míry společenské nebezpečnosti. V každém případě je třeba hodnotit individuálně to, zda uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu postačuje.

Trestní odpovědnost můžeme díky zákonu č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže dále jen ZSM, rozlišovat tři časová období:

1. **Období úplné trestní neodpovědnosti.** Pouze dítě mladší 15 let není trestně odpovědné (dle § 25 TrZ a § 89 ZSM). V takovém případě se předpokládá naprostá nezpůsobilost rozpoznávací a určovací.

2. Do **období relativní trestní odpovědnosti** patří mladistvý, který dovršil 15 let a nepřesáhl 18 rok svého věku. Trestní odpovědnost mladistvého je zde podmíněna i dosažením potřebného stupně rozumové a mravní vyspělosti. O rozumové a mravní vyspělosti více pojednávám v následující podkapitole.

3. **Období absolutní trestní odpovědnosti**, tedy plné trestní odpovědnosti, které nastává překročením osmnáctého roku věku. U této věkové kategorie může být jen na základě zákona např. v důsledku duševní choroby v době činu určena trestní neodpovědnost (Michalcová, 2009, s. 23).

3.2 Trestní odpovědnost mladistvých

Až zákon o soudnictví ve věcech mládeže (2003) přinesl trestní odpovědnost mladistvých. Ve svém ustanovení § 5 odst. 1 ZSM říká, že *„mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.* Jedná se o již zmíněnou relativní (podmíněnou) trestní odpovědnost, která je podmíněna nejen dosažením určitého věku a přičetnosti, ale i dosažením určitého stupně rozumové a mravní vyspělosti v době spáchání činu (Zezulová in Schelleová s. 54). Pokud této vyspělosti nedosáhl, není trestně odpovědný.

V případě, že se mladistvý dopustí činu jinak trestného nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, může se vůči němu použít vedle ochranných opatření obdobných

postupů a opatření uplatňovaných podle ZSM u dětí mladších 15 let. (ZSM, 2003, § 5 odst. 2).

Mladistvý, který se provinil, může být odpovědný pouze pokud, dovršil již věku 15 let a nepřekročil 18 rok svého věku, je rozumově a mravně vyspělý a je schopen rozpoznat nebezpečnost svého činu pro společnost, anebo je schopen své jednání a jeho dopad ovládat, stejně tak usměrnit.

Pojem „*rozumová a mravní vyspělost*“ není v ZSM definován. Lze ale vyvodit, že má dvě složky, které se vzájemně ovlivňují a tvoří z hlediska mladistvého do jisté míry celek. Složka rozumového vývoje zahrnuje postupné získávání schopností pojmového myšlení každého jedince, přičemž stupeň takového vývoje je určován dosaženou úrovní tohoto myšlení. Za mravní vývoj mladistvého se pak považuje proces, v němž si jeho osobnost v průběhu individuálního rozvoje osvojuje normy chování a ty pak přeměňuje na osobní a morální kvality (Šámal, 2004, s. 44).

Relativní trestní odpovědnost zkoumá i zralost jedince. Je třeba, aby každý případ byl posuzován individuálně, jelikož u každého z nich může vývoj probíhat jinak. V případě nezralosti mladistvého musí být zřejmé, že v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, jaké dosahují zpravidla jeho vrstevníci. Pokud vzniknou pochybnosti o nezralosti mladistvého obdobně, jako je tomu v případech pochybností o plné přičetnosti, bude třeba takový nedostatek rozumové a mravní vyspělosti zjišťovat znalecky. (Jelínek, Melichartová, 2004, s. 14) „*K vyšetření duševního stavu mladistvého se přibere znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a znalec z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii.*“ (ZSM, 2003, § 58)

3.3 Zánik trestnosti mladistvých

„*Důvody zániku trestní odpovědnosti (zániku trestnosti) jsou okolnosti, které nastaly po spáchání trestného činu, ale dříve, než je o něm pravomocně rozhodnuto, a které způsobují jednou pro vždy zánik práva státu na potrestání pachatele*“ (Jelínek, Melicharová, 2004, s. 19). K těmto důvodům se přihlíží i z úřední povinnosti. Tímto státu zaniká oprávnění uložit trest pachateli trestného činu, resp. provinění, a pachateli povinnost trest strpět. Dochází tak k zániku trestněprávního vztahu. (Jelínek, Melicharová, 2004, s. 20)

Obecnými důvody zániku trestní odpovědnosti mladistvých podle ZSM (2003, § 7 a 8) jsou:

- Účinná lítost
- Promlčení trestního stíhání

Z důvodu účinné lítosti či z důvodu duševní poruchy nebo uložení jiného opatření, může soud pro mládež také upustit od uložení trestního opatření mladistvému. V případě, že soud pro mládež od uložení trestního opatření upustí, hledí se na mladistvého, jako by nebyl odsouzen. Je možné i podmíněné upuštění od uložení trestního opatření.

3.3.1 Účinná lítost

V důsledku účinné lítosti může nastat zánik trestnosti za podmínek, že jde o čin, za jehož spáchání trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, mladistvý dobrovolně odstraní nebo napraví způsobený následek, anebo se o to pokusí, projeví svým chováním účinnou snahu po nápravě a čin nemá trvale nepříznivých následků pro poškozeného nebo pro společnost (ZSM, 2003, § 7).

Ustanovení § 7 ZSM o účinné lítosti se však v praxi prakticky nevyužívá (Diblíková, 2013, s. 213). Lze navíc doplnit, že *"rozhodnutí soudu pro mládež je v takových případech, v nichž přichází použití tohoto zvláštního ustanovení o účinné lítosti, obtížné zejména vzhledem k tomu, že tento soud zde musí posuzovat poměrně velké množství uvedených podmínek, a to i v souvislosti s účelem zákona o soudnictví ve věcech mládeže vymezeným v § 1 odst. 2 ZSM."* (Šámal, 2004, s. 887)

3.3.2 Promlčení trestního stíhání

Trestnost může zaniknout i v důsledku promlčení, tedy uplynutím promlčecí doby stanovené zákonem, přičemž tyto doby jsou kratší než v případě úpravy zakotvené pro zletilé pachatele v trestním zákoníku. (ZSM, 2003, § 8)

Trestnost mladistvých a dospělých pachatelů zaniká uplynutím promlčecí doby, která je odstupňována podle závažnosti provinění (trestného činu) vyjádřené druhem a výší trestu stanoveného v trestní sazbě na daný trestný čin. Promlčecí doby platné pro mladistvé odpovídají přibližně jedné polovině obecné promlčecí doby u dospělých pachatelů.

3.4 Opatření ukládaná mladistvým

Mladistvým lze uložit tři druhy opatření, a to: **výchovná, ochranná a trestní opatření** (§2 odst. 2 písm. b) ZSM). Účelem ukládaných opatření, je především: „...*vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchání provinění.*“ (§ 9 ZSM).

3.4.1 Výchovná opatření

Výchovná opatření představují jediný druh opatření využitelných v reakci na trestně právně postižitelné činy. Výlučně se uplatňují v systému soudnictví ve věcech mládeže vůči mladistvým provinilcům. Jejich prostřednictvím lze nejučinněji reagovat na aktuální životní poměry mladistvého, na skutečnosti charakterizující jeho osobu a na příčiny stíhané trestné činnosti. Výchovná opatření tak mají největší potenciál k žádoucímu ovlivnění chování mladistvého po činu, k obnovení jeho sociálního zázemí, k urovnání konfliktních vztahů spojených se stíhaným proviněním a k vytvoření předpokladů pro další sociální rozvoj mladistvého. Vzhledem k výše uvedenému mají velký význam v souvislosti s preventivním působením ve vztahu k možné recidivě jeho trestné činnosti a zásadním způsobem přispívají k naplnění účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. (Šámal, Válková, Sotolář, Hrušáková, Šámalová, 2011, s. 151)

Výchovná opatření *"usměrňují způsob života mladistvého, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu."* (ZSM, 2003, § 15 odst. 4) Mohou být uložena při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření, přičemž je lze kombinovat s ochrannými a trestními opatřeními nebo v souvislosti se zvláštními způsoby řízení. Lze je uložit nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření; jsou-li ukládána samostatně nebo vedle jiného ochranného nebo trestního opatření, lze je uložit nejdéle na dobu tří let. Rovněž je lze ukládat se souhlasem osoby, proti níž se řízení vede, již v průběhu trestního řízení³, a to nejdéle do

³ Jak uvádí důvodová zpráva k návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže, nemá sice uložené a splněné výchovné opatření bezprostřední vliv na průběh dalšího trestního řízení (nedochází zde k zastavení nebo přerušování trestního stíhání), ale projeví se v jeho postupu při použití některého odklonu, upuštění od potrestání nebo při uložení trestního opatření. Viz důvodová zpráva k návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže [on-line]. Praha: Vláda ČR, vydáno 6. 2 . 2003 [cit. 28. 5. 2015]. Dostupný z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=210>

jeho pravomocného skončení. Mladistvý může kdykoli v průběhu řízení až do jeho pravomocného skončení svůj souhlas odvolat prohlášením adresovaným soudu pro mládež a v přípravném řízení státnímu zástupci, který vede řízení. Výkon výchovného opatření tím končí. (ZSM, 2003, § 15 - 20 ZSM).

Mezi výchovná opatření (ZSM, 2003, § 15 odst. 2) patří:

- dohled probačního úředníka
- probační program
- výchovné povinnosti
- výchovná omezení
- napomenutí s výstrahou

3.4.1.1 Dohled probačního úředníka

Dohledem probačního úředníka rozumí *"pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem."* (ZSM, 2003, § 16 odst. 1)

Některé povinnosti mladistvého jsou spojeny s dohledem probačního úředníka. Mají zajistit co největší součinnost mezi ním a probačním úředníkem. Zahrnují zejména povinnost spolupracovat, dostavovat se v určitých termínech k probačnímu úředníkovi, informovat jej o vymezených skutečnostech a nebránit mu ve vstupu do obydlí. Účelem dohledu je tak sledování a kontrola chování mladistvého, zaměřená na zajištění ochrany společnosti, snížení možnosti opakování trestné činnosti, odborné vedení a pomoc mladistvému s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život. (§ 16 odst. 2 a 3 ZSM)

Dohled probačního úředníka představuje velice intenzivní zásah do životních poměrů mladistvého, když jde o konstruktivní metody převýchovy a jiného pozitivního ovlivňování chování mladistvého provinilce, založenou na účelné kombinaci prvků kontroly, pomoci a poradenství. Má za úkol také sledovat pravidelně chování mladistvého v jeho rodině a sociálním prostředí, v němž žije, dále výchovné působení rodičů na tohoto provinilce. Kontroluje dodržování zákonem nebo soudem pro mládež stanovených podmínek dohledu a plnění povinností vyplývajících pro mladistvého z dalších výchovných opatření, byla-li mu uložena. Mladistvému rovněž poskytuje pomoc při řešení příčin spáchané trestné činnosti

a jeho životních problémů a také pozitivní vedení k životu v souladu se zákonem.(Šámal, Válková, Sotolář, Hrušáková, Šámalová, 2011, s. 168)

3.4.1.2 Probační program

Jedná se o „*program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným. Probační program schvaluje ministr spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů vedeného Ministerstvem spravedlnosti.*“ (ZSM, 2003, § 17 odst. 1).

V praxi lze využívat rovněž probační programy jinak zaměřené, přičemž účast mladistvého na nich musí směřovat k tomu, aby se vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným. To vše je zákonem stanoveno kumulativně - mladistvému by tedy mělo být umožněno absolvovat takový probační program, který je způsobilý přispět k dosažení všech těchto cílů, ať už samostatně nebo v kombinaci s jiným opatřením podle ZSM.(Šámal, Válková, Sotolář, Hrušáková, Šámalová, 2011, s. 179)

Mladistvý je povinen podrobit se probačnímu programu tehdy, je-li vhodný vzhledem k jeho potřebám a také zájmům společnosti, je-li mladistvému poskytnuta dostatečná možnost seznámit se s obsahem probačního programu a mladistvý se svou účastí na něm souhlasí. Mladistvému je zpravidla uloženo, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou proviněním způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané protiprávním jednáním. Dohled nad plněním probačního programu vykonává probační úředník, přičemž v případě jeho neplnění postupuje podle § 80 odst. 4 ZSM.⁴ O ukončení probačního programu a jeho výsledku pak probační úředník podává zprávu. (ZSM, 2003, § 17)

⁴ Tzn., že v takovém případě informuje bez zbytečného odkladu předsedu senátu soudu pro mládež a v přípravném řízení státního zástupce, který dohled uložil. V případě méně závažného porušení stanovených podmínek a výchovných opatření může probační úředník udělit mladistvému výstrahu; tyto výstrahy však mohou být uděleny nejvýše dvě v průběhu jednoho roku. Udělení výstrahy není rozhodnutím podle trestního řádu.

3.4.1.3 Výchovné povinnosti

Jedná se o povinnosti, které mladistvý plní zpravidla aktivním chováním. Upravuje je § 18 ZSM, který v odst. 1 obsahuje demonstrativní výčet výchovných povinností, jenž lze mladistvému uložit za podmínek stanovených v dalších odstavcích uvedeného ustanovení.

Mladistvému může soud uložit tyto výchovné povinnosti, zejména aby:

- bydlel s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu
- jednorázově nebo ve splátkách zaplatil přiměřenou peněžitou částku, kterou zároveň určí, na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zvláštního zákona
- vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu
- usiloval o vyrovnání s poškozeným
- nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění
- podrobil se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením nebo zabezpečovací detencí podle trestního zákoníku
- podrobil se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem.

Výchovné povinnosti představují jeden z nejvýznamnějších prostředků působení na mladistvé provinilce a individualizace reakce na jejich trestnou činnost, usměrňují pozitivně motivujícím způsobem jednání mladistvých, dosahují žádoucí změny jejich životních postojů a řeší problémy spojených s jejich trestnou činností. (Šámal, Válková, Sotolář, Hrušáková, Šámalová, 2011, s. 188)

3.4.1.4 Výchovná omezení

Podstatou výchovných omezení je zákaz určitého chování. Jako výchovné omezení může být mladistvému s ohledem na podmínky podle § 19 odst. 2 ZSM uloženo zejména aby:

- nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí
- nestýkal se s určitými osobami
- nezdržoval se na určitém místě

- nepřechoval předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění
- nežíval návykové látky
- neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích
- neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu
- neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání (§19 odst. 1 ZSM)

„Výchovné povinnosti a výchovná omezení sice na rozdíl od trestních opatření v sobě neobsahují přímé represivní působení, nicméně v různých směrech může být jejich faktický dopad na životní poměry mladistvého větší než u některých trestních opatření. Mohou totiž být spojena s velice výrazným zásahem do jeho běžného života. Konkrétní obsahovou náplň uplatňované výchovné povinnosti nebo uplatňovaného výchovného omezení, resp. režim jejich uplatnění, je proto třeba vymezit velice citlivě, tak, aby byly přiměřené jak sledovanému účelu, tak i osobním poměrům mladistvého a trestné činnosti, které se dopustil.“ (Sotolář, 2007, s. 341)

3.4.1.5 Napomenutí s výstrahou

Napomenutí s výstrahou se provádí v přítomnosti zákonného zástupce mladistvého, kterému je vytknuta protiprávnost jeho činu a je upozorněn na konkrétní důsledky, jež mu hrozí podle tohoto zákona v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost. Postižení mladistvého může být přenecháno zákonnému zástupci, škole či výchovnému zařízení, v němž žije; v takovém případě si soud pro mládež předem vyžádá stanovisko školy nebo výchovného zařízení. Soud nebo státní zástupce, pak musí být vyrozuměn o výsledku. V případě napomenutí s výstrahou, a případným přenecháním postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole nebo výchovnému zařízení, se hledí na mladistvého, jako by nebyl odsouzen. (ZSM, 2003, § 20)

Napomenutí s výstrahou má ve srovnání s ostatními výchovnými opatřeními *"specifickou povahu danou tím, že v sobě obsahuje poměrně výrazný sankční prvek. V tomto směru se svým způsobem blíží trestním opatřením, nedosahuje však jejich intenzity. Intenzitou zásahu do běžného života mladistvého naopak patří mezi opatření jej nejméně omezující."* (Sotolář, 2007, s. 249)

Cílem výtky je odradit mladistvého od opakování provinění a dosáhnout žádoucí změny jeho životních postojů a chování. Musí být vyslovena s citem pro věc a formou adekvátní

rozumové vyspělosti mladistvého, jeho charakterovým vlastnostem a povaze spáchaného činu. (Šámal, Válková, Sotolář, Hrušáková, Šámalová, 2011, s. 206)

3.4.2 Ochranná opatření

Jedná se o přísnější opatření než opatření výchovná. „*Ochranná opatření jsou shodně s trestními opatřeními u mladistvých prostředky státního donucení. (...) Zatímco trestní opatření jsou vzhledem ke svému charakteru na spáchaném provinění velmi závislá, u ochranných opatření je tato závislost menší, příp. postačí určitá závislost jen na činu jinak trestném (např. při uložení ochranného léčení nepřičetnému mladistvému pachateli), anebo dokonce úplně chybí (např. při uložení ochranného opatření nepřičetnému mladistvému nebo při uložení ochranné výchovy dítěti mladšímu patnácti let. Pro určení jejich intenzity nemá prvořadý význam povaha a závažnost provinění, ale nebezpečnost osoby mladistvého pachatele, potřeba jeho léčení, výchovy nebo zneškodnění, což je vyjádřeno i v účelu ochranných opatření u mladistvých.*“ (Šámal, Válková, Sotolář, Hrušáková, Šámalová, 2011, s. 212)

Účelem ochranných opatření je kladné ovlivnění duševního, mravního a sociálního vývoje mladistvého a ochrana společnosti před pácháním provinění mladistvými. Mezi ochranná opatření, která jsou ukládána podle trestního zákoníku, patří **ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty**. Pouze podle § 21 ZSM může být uložena **ochranná výchova**.

3.4.2.1 Ochranné léčení

„*Účelem ochranného léčení je terapeutické působení na pachatele trestného činu nebo činu jinak trestného. V tomto směru účel ochranného léčení navazuje na obecný účel ochranných opatření, jímž je individuální prevence, přičemž však ze tří hlavních komponentů individuálně preventivního působení tu má působit jen náprava a zajištění (zneškodnění), nikoli odstrašení. Konečným účelem je odstranění nebezpečí dalšího porušení nebo ohrožení zájmů chráněných trestním zákoníkem, tedy vyléčení pachatele, anebo alespoň snížení nebezpečí dalšího porušení nebo ohrožení zájmů chráněných trestním zákoníkem.*“ (Šámal a kol., 2012, s. 1158)

3.4.2.2 Zabezpečovací detence

Zabezpečovací detence má poskytnout ochranu společnosti před zvláště nebezpečnými duševně chorými osobami nebo osobami závislými na návykových látkách, u nichž nemůže splnit svůj účel ochranné léčení, jejich izolací v detenčním ústavu se zvláště ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy, a to zejména s cílem jejich přeřazení do ústavního ochranného léčení. (Šámal a kol., 2012, s. 1180)

3.4.2.3 Zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty

Účelem tohoto kroku je odstranit prostředek sloužící k páčání nebo podporování trestné činnosti. Jde o druh ochranného opatření, kdy dochází k odnětí vlastnického práva pachatele nebo jiné osoby k věcem nebo jiným majetkovým hodnotám, které jsou v určitém vztahu, byť zprostředkovanému, k jím spáchanému trestnému činu, přičemž toto vlastnické právo přechází na stát. (Šámal a kol., 2012, s. 1198)

3.4.2.4 Ochranná výchova

Institut ochranné výchovy je jako jediné z ochranných opatření podle ZSM, je upraveno v ustanovení § 22 ZSM. Podle něhož může být uložena, pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije, dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy, a nepostačuje uložení výchovných opatření. Trvání ochranné výchovy je závislé na plnění jejího účelu; může být uložena do dovršení 18 roku věku mladistvého, případně prodloužena až do dovršení roku 19. Před jejím zahájením může být uložen dohled probačního úředníka.

Výkon ochranné výchovy upravuje ZSM v § 82 a v návaznosti na něj zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Ochranná výchova je vykonávána ve speciálních školských zařízeních pro výkon ochranné výchovy v resortu Ministerstva školství. (Šámal, Válková, Sotolář, Hrušáková, Šámalová, 2011, s. 240)

3.4.3 Trestní opatření

Trestní opatření jsou stanovena zákonem a vynutitelná státem. Na rozdíl od výchovných a ochranných opatření v sobě obsahují negativní hodnocení spáchaného činu (provinění) a jeho pachatele (mladistvého), kterému působí určitou újmu, jejímž prostřednictvím se sleduje splnění účelu stanoveného ZSM. Trestní opatření by měla být ukládána v případě, že jsou splněny zákonem stanovené podmínky, až když nepostačila pohrůžka jejich uložení ani uložení výchovného nebo ochranného opatření. (Šámal, Válková, Sotolář, Hrušáková, Šámalová, 2011, s. 240) V případě mladistvých jsou trestní opatření chápána jako nejzazší prostředek, jímž lze mladistvého za spáchaný čin postihnout, neboť pro něj představují nejjintenzivnější negativní zásah. Při ukládání trestního opatření se navíc přihlíží k okolnostem podle § 25 ZSM.

Dle § 24 odst. 1 ZSM lze mladistvému uložit tato trestní opatření:

- obecně prospěšné práce
- peněžitá opatření
- peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
- zákaz činnosti
- vyhoštění
- domácí vězení
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení)
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem
- odnětí svobody nepodmíněné

3.4.3.1 Trestní opatření podle § 26 ZSM

§ 26 ZSM upravuje několik druhů trestních opatření, konkrétně obecně prospěšné práce, domácí vězení, zákaz činnosti, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a vyhoštění. U jednotlivých druhů opatření jsou zpravidla připojeny i podmínky jejich uložení, kdy např. zákaz činnosti nesmí být na překážku přípravě na povolání mladistvého. (ZSM, 2003, § 26) Zmíněné ustanovení modifikuje pro sféru soudnictví ve věcech mládeže obecnou právní úpravu uplatnění čtyř trestních opatření obsaženou v TrZ, přičemž v případě, kdy v

ZSM není stanoveno jinak, je aplikována obecná právní úprava obsažená v trestním zákoníku. (Šámal, Válková, Sotolář, Hrušáková, Šámalová, 2011, s. 276)

3.4.3.2 Peněžité opatření

Toto opatření je ukládáno mladistvému za podmínek podle TrZ, je-li mladistvý výdělečně činný nebo jeho majetkové poměry uložení takového trestního opatření umožňují. Soud pro mládež může uložit peněžité opatření v rozmezí od 10 do 365 denních sazeb, kdy denní sazba činí nejméně 100 Kč a nejvíce 5 000 Kč. Dále může být za určitých podmínek uloženo peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, kdy zkušební doba může trvat až tři léta. V této souvislosti hraje podstatnou roli rozhodnutí o osvědčení, které rozhodne, zda se mladistvý osvědčil nebo že peněžité opatření vykoná. (ZSM, 2003, § 27 až 30)

3.4.3.3 Odnětí svobody

Trestní opatření spočívající v odnětí svobody je považováno za zcela výjimečnou možnost a je ukládáno teprve tehdy, pokud jsou jiná opatření nedostatečná. I zde jsou však pro mladistvé stanoveny mírnější podmínky spočívající v nižší výměře trestu., přičemž lze dokonce mimořádně snížit trestní opatření odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby zákonem stanovené bez omezení uvedeného v trestním zákoníku. V ZSM je pak také regulováno podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem. (ZSM, 2003, § 31 až 33)

3.5 Opatření ukládaná dětem mladším 15 let

Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let je upraveno v ustanoveních § 89 – 96 ZSM. V této souvislosti zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje i opatření, která lze uložit dětem mladším 15 let, jež se dopustily činu jinak trestného. Soud pro mládež může na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření dle § 93 odst. 1 ZSM nařídit tato opatření:

- výchovnou povinnost
- výchovné omezení,
- napomenutí s výstrahou

- zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče⁵
- dohled probačního úředníka,
- ochrannou výchovu

⁵ Zákon č. 109/202 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. ODLIŠNÉ POSTUPY KURÁTORŮ PRO MLÁDEŽ V ČR, JEJICH PRÁCE V PRAXI A VARIABILITA JEJICH PŘÍSTUPU

V návaznosti na předchozí část práce věnované teoretickému vymezení, tvoří tato kapitola část praktickou, jejímž cílem bylo zjistit, jaká je reálná práce kurátorů pro děti a mladistvé v praxi, jaké jsou jejich postupy i přístupy při práci s mládeží a jestli jsou rozdílné. Dále jsem zjišťovala, do jaké míry mají pracovníci prostor pro vlastní kreativitu, jestli jsou metodicky vedeni a jak moc je to případně limituje, co by potřebovali změnit pro svou práci. Jedná se o výzkumnou sondu. Následně uvedu postupy, metody a výsledky zjištění.

4.1 Metoda získávání dat

Abych mohla odpovědět na výše uvedené otázky, musela jsem vyhledat kurátory pro mládež, kteří by mi poskytli potřebné informace.

Sjednat si schůzky s těmito pracovníky nebylo oproti mému očekávání vůbec jednoduché. Nejprve jsem elektronickou poštou oslovila několik kurátorů pro mládež. Kontaktní údaje jsem získala z veřejně přístupných internetových stránek vybraných městských částí v Praze. V této zprávě jsem je žádala o osobní schůzku, za účelem rozhovoru na téma mé bakalářské práce (jejíž název jsem uvedla), s předpokládanou délkou cca 30 minut. Bohužel jsem od oslovených kurátorů nedostala žádnou zpětnou vazbu. Nebýt toho, že mi PhDr. Procházková doporučila Mgr. Havlíčkovou, která mi následně poskytla kontakty na vybrané kurátory, nebyla bych schopna vlastní iniciativou klíčové pracovníky zajistit. Celkem se mi tak podařilo získat pět respondentů, z nichž se jednalo o čtyři KPM a jednoho sociálního pracovníka, který však nepracoval s mládeží, tudíž ho ve svém výzkumu neuvádím.

Pro získání informací jsem zvolila metodu rozhovoru, na který jsem si předem připravila 5 identifikační otázky týkající se osobního profilu pracovníka, tj. jaké mají kurátoři vzdělání, jak dlouho působí v oblasti sociální práce a jak dlouhá je praxe jednotlivých respondentů na pozici kurátora pro mládež. Následujících 9 otázek bylo zaměřených na jejich postupy i zkušenosti.

4.2 Otázky pro kurátory pro mládež

Identifikace:

1. Jak dlouho jste v praxi vůbec?
2. Jak dlouho pracujete jako kurátor?
3. Jak jste se dostal/a k práci kurátora?
4. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?
5. Proč jste se rozhodl pro práci kurátora?

Otázky pro rozhovor:

1. S čím se nejčastěji ve své kurátorské praxi setkáváte?

Cílem této otázky bylo zjistit, jakou problematiku se svými klienty kurátor nejčastěji řeší, tj. z jakých důvodů se s nimi setkávají.

2. Změnila se problematika v průběhu posledních 5 let? (Jestliže ano, jak se změnila?)

Účelem této otázky bylo ověřit, zda a jak se změnil počet a složení klientů, závažnost jednotlivých problémů a postupy v práci kurátora. Jestli došlo k novelizaci zákonů nebo zda se třeba zlepšuje podpora jejich práce apod.

3. Máte ve své práci nějaké pochybnosti?

Zajímalo mě, s jakými překážkami a potížemi se kurátoři při své práci nejčastěji setkávají a jakého jsou rázu. Jestli mají pochybnosti např. ohledně jejich postupů, metodiky aj.

4. S kým nejčastěji spolupracujete?

S jakými institucemi státní správy i soukromými organizacemi kurátor při své práci nejčastěji spolupracuje.

5. Jaké jsou Vaše zkušenosti se soudy?

Jak soudy rozhodují v jednotlivých případech. Jestli se dá dopředu předpokládat jejich rozhodnutí a jak dlouho trvá, než se k němu dopracují.

6. Co byste potřeboval/a pro svou práci, nebo je třeba změnit? (např. změna legislativy, podporu...)

Touto otázkou jsem se chtěla dozvědět, jestli mají kurátoři nějaké návrhy pro zlepšení či usnadnění jejich práce. Nad čím by se mohli zákonodárci zaměřit do budoucna.

7. Jaké jsou osobní předpoklady pro práci?

Jaké profesionální i osobnostní předpoklady musí podle nich kurátor v ideálním případě splňovat.

8. Ovlivňuje přístupy kurátorů jejich pohlaví?

Zajímalo mě, zda má pohlaví kurátora vliv na jeho pracovní postupy a přístup ke klientům.

9. Jaký je postup Vaší práce?

Touto otázkou jsem chtěla poznat konkrétní kroky jednotlivých kurátorů při řešení jednotlivých případů v praxi.

4.3 Proces získaných dat

Jak bylo výše uvedeno, rozhovory byly uskutečněny celkem se čtyřmi kurátory pro děti a mladistvé, kteří mi byly doporučení. Nejprve jsem je kontaktovala telefonicky nebo emailem pro domluvení si termínu setkání. Výzkum byl uskutečněn na vybraných pracovištích v Praze. S respondenty jsem byla až na jednoho z nich sama v kanceláři nebo v obdobné místnosti. Před začátkem rozhovoru jsem každému krátce představila téma i cíle mé závěrečné práce a sdělila mu, že jeho jméno nebude nikde uvedeno. Otázky jsem měla, jak jsem již uvedla, předem připravené, bylo jich 14. Pro všechny kurátory jsem měla u sebe vytištěný seznam s otázkami, který si ve dvou případech nechali před sebou ke čtení a ve dvou nikoliv, následně si ho jeden z nich po našem rozhovoru ponechal. S výjimkou identifikačních otázek bylo někdy nutné ostatní blíže specifikovat či upřesnit, neboť se kurátoři doptávali či ujišťovali, jak to přesně myslím. Všechny rozhovory jsem si na místě téměř doslovně zapisovala a následně jsem je až na malé výjimky u některých odpovědí upravovala, protože pracovníci mluvili jak úřední řečí, tak hovorovou. Respondenti odpověděli na všechny otázky, navíc byli velmi ochotní, sdílní a sympatičtí. S navázáním kontaktu s těmi, co s rozhovorem předem souhlasili a také se ho zúčastnili, jsem problém neměla.

Před prvním rozhovorem, jsem nedokázala odhadnout, kolik času schůzka přesně zabere a tudíž na to kurátory předem upozornit. Jak jsem již zmínila, domnívala jsem se, že bude potřeba přibližně půl hodiny a tuto informaci jsem sdělila při domlouvání schůzek. Nakonec jeden rozhovor trval vždy minimálně 20 minut. Zjistila jsem, že od prvního rozhovoru po poslední se časové rozpětí vždy prodlužovalo (1. - 20 minut, 2. - 30 minut, 3. –

40 minut a 4. – 55 minut). Vzhledem k malému počtu respondentů je vyhodnocení dat spíše ilustrační. Podrobné rozhovory s kurátory pro mládež jsou obsaženy v příloze č. 2, 3, 4 a 5.

4.4 Výsledky získaných dat

Na základě uskutečněných rozhovorů a získaných odpovědí od všech KPM (viz příloha č. 1, 2, 3 a 4), jsem zpracovala následující výstup:

Respondenti z řad kurátorů působící v Praze a Středočeském kraji byli ve dvou případech ženy a ve dvou se jednalo o muže. Všichni mají vysokoškolské vzdělání a zkušenosti s prací v oboru od dvou do dvaceti let a na pozici kurátora pro mládež od 2 do 13 let.

Jako důležité předpoklady pro práci kurátora uvádějí psychickou odolnost v kombinaci s profesionálním odstupem, dále schopnost vcítit se do klientů, trpělivost, vstřícnost, ochotu vzdělávat se a administrativně organizační dovednosti. Na tomto místě bych dle Matouška (2008, s. 15) doplnila některé vlastnosti, kterými by měl pracovník dále disponovat, těmi jsou: dovednost kritického myšlení, včetně dovednosti uplatňovat teorie sociální práce v praxi; rozumět nejrůznějším formám a způsobům utlačování či diskriminace, strategické dosahování sociální a ekonomické spravedlnosti; pochopit dosavadní historii sociální práce a efektivně se orientovat v její současné podobě; aplikovat své znalosti při práci s cílovými klienty a současně také v rámci práce se specifickými problémy; dokázat komunikovat nejen s klienty, ale i s kolegy a veřejností.

Co se týče otázky, zda má vliv pohlaví kurátorů na jejich přístup ke klientům, dva respondenti si myslí, že to jestli se jedná o pracovníka ženu nebo muže, je svým způsobem může ovlivňovat. Naopak dva respondenti si nemyslí, že pohlaví kurátora hraje roli, a za důležitý faktor považují spíše jeho věk.

KPM se nejčastěji u klientů setkávají se záškoláctvím, s užíváním drog a alkoholu, s výtržnictvím a krádežemi. Jeden z respondentů uvedl, že tzv. sprejerství je na ústupu. Všichni kurátoři se shodují v tom, že se snižuje věková hranice klientů. Jako důvody jsou uváděny zejména příliš volná výchova ze strany rodičů a školy a snadná dostupnost drog a alkoholu. V této souvislosti odkazují na přílohu č. 6 této práce, v níž zmiňují problematiku věkové hranice trestní odpovědnosti mladistvých a její případné snížení, která bývá často diskutovaným tématem, ale i předmětem sporů mezi veřejností i zákonodárci.

Mezi překážky resp. co by KPM potřebovali změnit pro výkon jejich práce, vždy zmínili především přílišnou administrativní zátěž a chybějící metodiku práce.

Všichni respondenti uvádějí více méně stejný postup práce, kdy se poté, co jsou kontaktováni policií, lékařem nebo školou ohledně konkrétního problému klienta, nejprve setkají s ním a s jeho rodinou. Následně seznámí dítě či mladistvého a jeho zákonné zástupce s důvodem kurately. Následuje šetření ve škole, přičemž se zjišťuje prospěch a docházka klienta, případně další skutečnosti. Vyžaduje-li to situace, kurátor je přítomen výslechům na policii. Pokračují pravidelné setkání s klientem, které skončí na doporučení kurátora, ukončením případu, případně přestěhováním rodiny klienta.

Při zpracování odpovědí, je zajímavé, že ačkoli někteří KPM uvádějí, že chybí metodika, jejich pracovní postupy se více méně shodují. Jsem si nyní vědoma, že jsem na ně měla ihned zareagovat další otázkou, podle čeho tedy postupují nebo kde se to naučili.

Jeden respondent uvádí, že postupuje podle zákona, ale že záleží na jeho vyložení, chybí k němu komentář (viz příloha č. 3). Další tvrdí, že chybí metodika, ale když nějaká existuje, nesetkává se s realitou (viz příloha č. 5).

Konkrétně o sociální kuratele pro děti a mládež hovoří mj. např. zákon č. 373/2006 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v § 31 až § 34 zaměřený na péči o děti vyžadující zvýšenou pozornost. V dalším nespočtu zákonů, vyhlášek a odborných publikací, jsou též vyjmenovány funkce KPM, kterými se musí řídit. Některé z nich uvádím v kapitole 2.1. Je pravda, že v odkazovaném výčtu právních pramenů, najdeme popis práce těchto odborníků, ale naopak chybí postup, jak přesně ji mají vykonávat. Př. Sociální kuratela se zaměřuje na analyzování situace v oblasti sociálně patologických jevů u dětí a mládeže a navrhování preventivních opatření (2006, § 32 odst. 4 písm. a) zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Z toho plynou otázky: Jak mají kurátoři analyzovat určité situace a jak nebo podle čeho mají navrhovat zmíněná opatření? Jistě existují určité mantinely, ale jsou dostačující? Domnívám se tedy, že se kurátor jednotlivé kroky učí až ve své praxi a až později si vytváří vlastní postupy.

ZÁVĚR

Nejprve bych ráda zrekapitulovala, co bylo cílem této bakalářské práce. Stanovila jsem si zjistit, jaká je reálná náplň práce kurátorů pro mládež v praxi, jaké jsou jejich postupy a přístupy při práci s mládeží a jestli se liší u jednotlivých kurátorů.

Svou práci jsem rozdělila do teoretické a praktické části. Teoretická část se skládá ze tří ucelených kapitol, z nichž první přibližuje čtenáři základní pojmy z oboru sociální práce. V druhé kapitole je detailněji představen institut kurátora pro mládež. Z té je také patrné kolik právních předpisů musí KPM znát a zároveň se jimi má řídit. Třetí kapitola rozpracovává problematiku trestní odpovědnost mládeže a jim ukládaná opatření.

Náplní praktické části mé bakalářské práce je výzkumná sonda mezi vybrané kurátory pro mládež. Pro zpracování sondy se mi podařilo získat pouze velmi omezený počet respondentů. Z celkového počtu dvanácti oslovených pracovníků Orgánu sociálně-právní ochrany dětí na mou žádost o poskytnutí informací pozitivně zareagovali pouze čtyři. Pokud by se mi podařilo pro spolupráci získat větší vzorek respondentů, byly by výsledky sondy přesnější. I tak si myslím, že se mi podařilo cíle této práce naplnit. Reálná práce všech zúčastněných respondentů sestává z přibližně stejných postupů. Zajímavé pro mě bylo zjištění, že se respondenti převážně shodují na tom, že jim při práci chybí jednotně zpracovaná metodika. Přes to se jejich pracovní postupy prakticky velmi podobají, ačkoliv jednotliví respondenti byli velmi rozdílné osobnosti a to jak věkově, tak délkou praxe v oboru, pohlavím apod.

Myslím si, že po přečtení této práce, si i neznalec vybrané problematiky uvědomí důležitost a smysl práce kurátorů, která je dle mého názoru velmi náročná i po psychické stránce, neboť KPM musí mít několik specifických vlastností a schopností, které jsou pro kvalitní výkon funkce nezbytně důležité.

Neméně významná je i agenda kurátorů pracujících na oddělení prevence. Pro předcházení kriminality mládeže, ale i u dalšího nežádoucího chování dětí a mladistvých, je podstatné začít, nejen výchovou rodičů od počátku dětského věku, ale i ve školách. Jistě by bylo dobré zvýšit počet center pracujících s mládeží nebo zaměřených na výchovu a pomoc rodinám s problémovými dětmi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literatura:

- BAŠTECKÁ, B. a kol.: *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-7554-8.
- BENEŠ, M.: *Andragogika*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4824-5.
- BOSÁKOVÁ, G.: *Trestněprávní odpovědnost mladistvých*. Praha, 2014, Diplomová práce, Mezinárodní institut podnikatelství a práva v Praze
- ČÁKIOVÁ, J., JAROLÍMKOVÁ, L., HODAČ, T.: *Informační centra pro mládež v Evropské unii. Informační a poradenské služby*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-8678-488-5.
- DAVIDOVÁ, I. a kol.: *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava: Ostravská universita v Ostravě, 2010. ISBN 978-80-7368-628-4.
- GULOVÁ, L.: *Sociální práce. Pro pedagogické obory*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3379-1.
- JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D.: *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, Praha: Linde Praha, 2004, s. 19, ISBN 80-7201-493-5
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha. Leges, 2011
- KRATOCHVÍL, V. a kol.: *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 416 – 417.
- KRATOCHVÍL, V. a kol.: *Trestní právo hmotné: obecná část*. Brno: MU, 2002, s. 146
- KUTNOHORSKÁ, J., CICHÁ, M., GOLDMANN, R.: *Etika pro zdravotně sociální pracovníky*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-7874-7.
- MALÍK HOLASOVÁ, V.: *Kvalita v sociální práci a sociálních službách*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4315-8.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D.: *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- MATOUŠEK, O. a kol.: *Metody a řízení sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.
- MATOUŠEK, O.: *Slovník sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0
- MATOUŠEK, O. a kol.: *Sociální služby. Legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.
- MATOUŠEK, O. a kol.: *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-331-4. (2. Vydání)

- MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J.: *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.
- MATOUŠKOVÁ, I.: *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4580-0.
- MICHALCOVÁ, L.: *Trestněprávní odpovědnost mladistvých*, Olomouc, 2009, Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta
- MLČÁKOVÁ, S.: *Trestní řízení ve věcech mladistvých*, Olomouc, 2012, Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta
- NAVRÁTIL, P.: *Úvod do teorií a metod sociální práce*. Národní centrum pro rodinu. Brno. 2000
- NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B.: *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 978-80-247-1449-3.
- ODBOR 21. *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany*. (online) Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 15. 01. 2013. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/14304>. Citováno dne 17. 05. 2015.
- ODDĚLENÍ 911. *Činnost MPSV v oblasti sociálně-právní ochrany dětí*. (online) Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 23. 12. 2014. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/19923>. Citováno dne 17. 05. 2015.
- SCHELLEOVÁ, I. a kol.: *Právní postavení mladistvých*. Praha. EUROLEX BOHEMIA, 2004. ISBN 80-86432-82-3
- SMOLÍK, J.: *Subkultury mládeže – uvedení do problematiky*, Grada, Praha 2010, ISBN 978-80-247-2907-7
- ŠÁMAL, P. a kol.: *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2004.
- ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012.
- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, 3. vydání*. Praha: C. H. Beck. 2011.
- ŠUBRT, J. a kol.: *Soudobá sociologie VI. Oblasti a specializace*. Praha: Karolinum Press, 2014. ISBN 978-80-246-2558-4.
- TOMEŠ, I. a kol.: *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.
- VÁGNEROVÁ, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-802-3.

VESELÁ, J., KANIOKOVÁ VESELÁ, P.: *Sociologické aspekty managementu*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-2792-9.

Články:

DIBLÍKOVÁ, S.: *Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, v praxi*. Trestněprávní revue. 2013. č. 9

KREJČÍŘIKOVÁ, K.: *Hranice trestní odpovědnosti mladistvých ve vybraných evropských zemích*. Státní zastupitelství. 2008, ročník 6., č. 5. ISSN 1214-3758

SOTOLÁŘ, A.: *Napomenutí mladistvého jako specifické opatření v systému soudnictví ve věcech mládeže*. Trestněprávní revue. 2007. č. 9.

SOTOLÁŘ, A.: *Výchovné povinnosti a výchovná omezení v systému soudnictví ve věcech mládeže*. Trestněprávní revue. 2007. č. 12.

ŠÁMAL, P.: *K povaze provinění a účinné lítosti u mladistvého*. Právní rozhledy. 2004. č. 24.

VANTUCH, P.: *Nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb.*, článek ze dne 21. 10. 2009, dostupný z: <http://pravniiradce.ihned.cz/c1-38730700-novy-trestni-zakonik-c-40-2009-sb>

VÁLKOVÁ, H.: *Věk a jeho význam pro stanovení dolní hranice trestní odpovědnosti*. Právní rozhledy, č. 6/1997

Právní literatura:

zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

vyhláška č. 505/2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Internetové zdroje:

Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí: www.ospod.cz

Ministerstvo práce a sociálních věcí: www.mpsv.cz

Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky: www.psp.cz

Internetová encyklopedie: www.wikipedia.cz)

5. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Příloha č. 2 – Rozhovor s KPM č. 2

Příloha č. 3 – Rozhovor s KPM č. 3

Příloha č. 4 – Rozhovor s KPM č. 4

Příloha č. 5 – Rozhovor s KPM č. 1

Příloha č. 6 – Věková hranice trestní odpovědnosti

Příloha č. 1 – Zásada spolupráce s OSPOD dle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Následující text je použit z mé diplomové práce (Bosáková, 2014, s. 27-28), pro doplnění kurátorovi spolupráce se soudem v oblasti trestněprávní problematiky mladistvých.

Za pomoci zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže⁶ (dále jen ZSM) se řeší trestná činnost mladistvých. V našem právním systému je tento zákon označován jako speciální a vychází ze dvou zákonů, kterými jsou zákona č. 90/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje skutkovou podstatu trestných činů a zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů, jenž upravuje obecné zásady trestního řízení. Je důležité, aby kurátor pro mládež v souvislosti s justicí znal i další zákony, těma jsou zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, a zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, kde se o kurátorovi při vykonávání sociálně právní ochrany také hovoří.

Spolupráce orgánů činných podle ZSM s orgánem sociálně-právní ochrany dětí (dále jen zkráceně OSPOD) patří mezi základní zásady. (ZSM, 2003, § 3 odst. 4) Ustanovení § 36 ZSM říká, že orgány činné podle tohoto zákona postupují ve spolupráci s příslušným OSPOD a s Probační a mediační službou. S jakými dalšími subjekty působící v této oblasti orgány činné podle tohoto zákona spolupracují a co je cílem jejich vzájemné spolupráce, je ukotveno v samotném ustanovení § 40 odst. 1 ZSM, který stanovuje, že *„orgány činné podle tohoto zákona a úředníci Probační a mediační služby spolupracují s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí i se zájmovými sdruženími občanů a s osobami realizujícími probační programy, aby posílili výchovné působení řízení ve věcech mladistvých, vytvořili podmínky pro individuální přístup k řešení jednotlivých věcí, včas reagovali na potřeby a zájmy mladistvých a poškozených osob i všech dalších subjektů dotčených trestnou činností a také tímto způsobem trestné činnosti zamezovali a jí předcházeli.“*

Formy spolupráce, které vyplývají z jednotlivých ustanovení tohoto zákona, jsou:

1.) *„Zájmová sdružení občanů a osoby realizující probační i jiné programy nebo věnující se sociální práci mohou způsobem stanoveným v zákoně upozorňovat orgány činné podle tohoto zákona a příslušný OSPOD na skutečnosti nasvědčující tomu, že*

⁶ Celým názvem: Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mladistvého a dítěte za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změnách některých zákonů

bylo spácháno provinění, a dávat tak podnět k vhodné reakci na něj.“ (ZSM, 2003, § 40)

- 2.) Orgány činné v trestním řízení dle ZSM ukládají příslušnému OSPOD, příp. též Probační a mediační službě za účelem zvolení dalšího postupu řízení a uložení nejvhodnějšího opatření, aby zajistili poměry mladistvého (2003, § 55 odst. 3), a dále mohou být tyto orgány pověřeny vypracováním podrobné zprávy o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého a jeho aktuální životní situaci, pokud je nezbytné zjistit podrobnější informace pro další postup řízení a pro uložení nejvhodnějšího opatření dle § 58 odst. 1. (2003, § 56 odst. 2)
- 3.) Protože při rozhodování o zajišťovacích úkonech směřujících proti mladistvému obviněnému spolupracují OSPOD a Probační a mediační služba, je třeba tyto orgány vyrozumět o zadržení, zatčení nebo vzetí do vazby mladistvého na základě § 46 odst. 2 ZSM; při přezkoumávání důvodů vazby orgány činné v trestním řízení dle ZSM postupují v součinnosti s Probační a mediační službou a s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. (ZSM, 2003, § 48)
- 4.) „*Probační úředníci či příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí spolupracují při převýchově odsouzeného mladistvého (zejména se bude jednat o případy, kdy je mladistvému uloženo výchovné opatření dohledu probačního úředníka nebo absolvování probačního programu).*“ (Mlčáková, 2012, s. 18)
- 5.) Probační a mediační služba spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení dle ZSM při výkonu soudních rozhodnutí, při nápravě mladistvých a vytváření vhodného sociálního zázemí např. § 75. (Jelínek, 2011, s. 184 až 185)

Příloha č. 2 - Rozhovor s KPM č. 1

Kurátor pro děti a mládež - oddělení sociální prevence – Praha – západ (muž)

Identifikace:

1. Jak dlouho jste v praxi vůbec?

2. Jak dlouho pracujete jako kurátor?

V praxi jsem dva roky a stejně dlouho pracuji jako kurátor.

3. Jak jste se dostal k práci kurátora?

Chtěl jsem a stále chci to dělat. (Specializuje se na prevenci.) Dříve jsem vedl lidi a týmy, chtěl jsem změnu.

4. Proč jste se rozhodl pro práci kurátora?

Viz odpověď č. 3.

5. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

VŠ – Policejní akademie České republiky v Praze, obor Bezpečnostně strategická studia, získán titul Mgr.

Otázky pro rozhovor:

1. S čím se nejčastěji ve své kurátorské praxi setkáváte?

Mezi nejčastější případy, které tu řešíme, patří krádež, napadení, vyhrožování, záškoláctví, drogy. Vše je namíchané např. záškoláctví a užívání drog.

Čím myslíte, že je to způsobeno?

Drogy a alkohol jsou snadno dostupné + legalizace drog (marihuana). Rodina je často pracovně zaneprázdněná, nemá čas na děti a jejich kontrolu po vyučování. Na prvním místě jsou peníze, kterými dětem kompenzují nedostatek trávení společného volna a samozřejmě dárky.

2. Změnila se problematika v průběhu posledních 5 let? Příp. Jak se změnila?

Myslím si, že se moc nemění. Jsem na pozici dva roky, tak to nemohu přesně posoudit.

3. Máte ve své práci nějaké pochybnosti? (např. ohledně postupů, metodiky...)

Mám, především v následujících skutečnostech:

Narkomany pošlou na psychiatrii. Chybí zde specializované zařízení pro tyto klienty, které by nabízelo efektivní přestavbu jejich osobnosti.

Př. Viděl bych k tomu určené zařízení někde na Šumavě, kde by se závislost léčila jinak. Tím myslím nejen odeprání drog, ale naučit klienty jak osobním návykům, tak i pracovním.

Je málo dětských psychiatrů, to způsobuje dlouhé objednací doby. Také je málo pobytových kapacit v zařízeních.

Západní prosazování modelů – ne u kurátorských dětí, stejné potíže jsou i u pěstounů.

Kolem 13-15 let je dítě hotová osobnost – chybí tvrdé mantinely v ústavech, kde to mají klienti přes chodbu a ničemu se moc nenaučí.

Příliš zatěžující administrativa na úkor práce s klientem. Jde o zbytečnou práci vypisování papírů – posudků, zbývá málo času na práci s dětmi a mladistvými.

4. S kým nejčastěji spolupracujete?

Na Praze – západ máme střediska výchovné péče, preventivní pobyt, školy a do 5 let snad budou dokončeny organizace i mimo Prahu.

(Preventivní pobyt se platí cca 6500,- Kč/ 2 měsíce. Když jde o sociální rodinu, která nemá peníze, dítě tam nedá a soud jej pošle do zařízení. Někdy se pobyt hradí z příspěvku, jež si rodiče vyžádají na „sociálce“.

5. Jaké jsou Vaše zkušenosti se soudy?

Zkušenosti jsou různé. Výsledek soudního jednání se nedá předpovědět, záleží na soudci a nachystání podkladů.

6. Co byste potřeboval pro svou práci – nebo změnit? (např. změna legislativy, podporu...)

Jak jsem uvedl v jedné z předchozích otázek (č. 3), bylo by dobré zřídit nové zařízení někde v lesích na Šumavě, které by pracovalo na přestavbě osobnosti klienta – narkomana.

Po 8 týdnech konec – cesta Řevnice – po ukončení ZŠ

Výchovné ústavy jsou jiný, nezabývají se tolik závislostí, nejsou tam žádné pracovní terapie.

7. Jaké jsou osobní předpoklady pro práci?

- psychická rovnost
- nebrat si věci domů
- zkušenosti s jednáním s lidmi
- dodržet si odstup - míru

8. Ovlivňuje přístupy kurátorů jejich pohlaví?

Rozdíl trochu je, hlavně věkově. Styl záleží na charakterových osobnostních předpokladech.

9. Jaký je postup Vaší práce?

Na základě oznámení od Policie ČR nebo nemocnice.

Přijde papír od školy, obsahující podezření na záškoláctví. Dávají brzy vědět.

Pozvu si samotné rodiče a dítě. Vedu s nimi rozhovor včetně s každým zvlášť. Vysvětlím, proč jsou tady...

Šetření s dětmi – dozvídáme se o tom. Nejedná se o terénní práci.

Příloha č. 3 - Rozhovor s KPM č. 2

KPM č. 2 - Vedoucí oddělení sociální prevence - Praha Západ (žena)

Identifikace:

1. Jak dlouho jste v praxi vůbec?

2. Jak dlouho pracujete jako kurátor?

U otázky č. 1 a 2 stejná odpověď. *10 let.*

3. Jak jste se dostala k práci kurátora?

K práci v kuratele jsem se dostala přes výběrové řízení v době nástupu na VOŠ. Tehdy jsem potřebovala práci a vzala bych téměř jakoukoli.

4. Proč jste se rozhodla pro práci kurátora?

Z počátku jsem byla ráda za jakoukoliv práci. Nejprve jsem nastoupila do kurately. Baví mě práce s dětmi a především s těmi staršími, protože je s nimi možný větší kontakt bez rodičů.

5. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

VŠ - obor Sociálně-právní, získán titul Bc.

Otázky pro rozhovor:

1. S čím se nejčastěji ve své kurátorské praxi setkáváte?

V trestu jde především o krádeže, porušování domovní svobody, nejčastěji jde o výtržnictví.

2. Změnila se problematika v průběhu posledních 5 let? Příp. Jak se změnila?

To, že ubylo pachatelů trestné činnosti dětí a mladistvých. Ve statistikách počet klesá.

Čím myslíte, že to je způsobeno?

Neobjasněné případy, ale nemyslí si, že to děti nepáchají.

3. Máte ve své práci nějaké pochybnosti? (např. ohledně postupů, metodiky...)

Postupuji podle zákona, ale záleží na jeho vyložení. Stálo by za to mít komentář.

Také bychom uvítali větší podporu kurátorů, obzvlášť ze strany kraje.

4. S kým nejčastěji spolupracujete?

S OČTŘ, tedy s orgány činnými v trestním řízení a se školami - zprávu ze školy chce státní zastupitelství. Dále s Probační a mediační službou, s pedagogicky – psychologickými poradnami.

5. Jaké jsou Vaše zkušenosti se soudy?

V celku mám dobré zkušenosti. Nejvíce pracuji s naším soudem, kde to má nestarosti jeden člověk, zabývající se speciálně mládeží -> alternativní tresty. Lepší zkušenosti mám v trestním řízení než v opatrovnickém.

6. Co byste potřebovala pro svou práci – nebo změnit? (např. změna legislativy, podporu...)

- *U dětí širší nabídku opatření, co jim moci ukládat.*
- *Když se tresty uloží, aby se také plnily. U nezletilců toho moc není, chybí pro ně programy. Navíc, když trest nevykonají, nic se nestane.*
- *Praktická setkání kurátorů – předání si zkušeností.*
- *Dříve byl probační dohled k ničemu – v současnosti se to hodně zlepšilo.*
- *Např. zákaz restauračních zařízení nefunguje, měla by pomáhat obec, je to tudíž k ničemu.*

7. Jaké jsou osobní předpoklady pro práci?

- *Ustát nepříjemné situace (nadávky, stížnosti).*
- *Nenechat se rozhodit.*
- *Oddělovat soukromí a práci. (V kanceláři nemáme žádné rodinné fotografie.)*
- *Psychologie – znovunabytí energie*

8. Ovlivňuje přístupy kurátorů jejich pohlaví?

Nemyslí si, že je kurátor ovlivňován tím, že je muž nebo žena. Spíše vidím rozdílnost z pohledu věku – mladší kurátor nemá takový respekt.

9. Jaký je postup Vaší práce?

- *Kontaktuje mě Policie ČR s žádostí o zprávu. Dostanu od nich krátké sdělení, čeho se případ týká a na co se mám zaměřit.*
- *Podívám se, jestli je už někde klient vedený nebo ne.*
- *Pozvu si dítě do kanceláře společně s rodiči, pak zvlášť dítě a zvlášť rodiče.*

- *Na návštěvě jim sdělím důvody, proč jsem si je pozvala, zajímá mě rodinná anamnéza, dále jestli už někdy bylo dítě či mladistvý u odborníka či pedagogicko-psychologického poradce, jak tráví volný čas, jestli už s ním byly nějaké problémy, jak ho hodnotí rodiče...*
- *Ve škole zjišťuji, kam dítě chodí, jak se učí a jaké má známky.*
- *Doporučím a v případě potřeby pomůžu s návrhem na omluvný dopis.*
- *Po prvotním zjištění napíšu záznam do spisu, vyžádám si zprávu ze školy a informace předám PČR.*
- *Pokud je klient předvolaný k výslechu, jsem jako kurátorka u toho.*
- *Když dostanu informaci tedy usnesení o zahájení trestního stíhání, kdy je klient podezřelý, (má povinného obhájce), předám kontakt na Probační a mediační službu. Měla by ho předat/posílat Policie ČR.*
- *(důkaz – protokol) Seznámím se spisem, mohu si fotit, co potřebuji. Odesílám státnímu zastupitelství aktuální zprávu.*
- *Při obžalobě se opět účastním jednání, píšu zprávu soudu. Jsem v kontaktu po celou dobu s dětmi a vedu s nimi průběžné pohovory.*
- *Po skončení procesu, pokud není nic dalšího, je ukončena i má spolupráce s klientem.*

Příloha č. 4 - Rozhovor s KPM č. 3

Kurátorka pro děti a mládež Městské části v Praze (žena)

Identifikace:

1. Jak dlouho jste v praxi vůbec?

2. Jak dlouho pracujete jako kurátor?

Jsem 20 let v oboru a 13 let pracuji jako kurátor.

3. Jak jste se dostala k práci kurátora?

Dala jsem výpověď jako sociální pracovník. Byla mi nabídnuta práce kurátora na oddělení péče o děti. Stále jsem v kontaktu se sociálními pracovníky.

4. Proč jste se rozhodla pro práci kurátora pro mládež?

Práce kurátora je zajímavější v trestné činnosti. Více pracuji s dětmi a mladistvými. Mám možnost pomáhat a být blíže dětem.

5. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

VŠ - obor Sociální patologie a prevence, získán titul Bc. a VŠ - obor Sociální práce, získán titul Mgr.

Otázky pro rozhovor:

1. S čím se nejčastěji ve své kurátorské praxi setkáváte?

Mezi nejčastější případy patří výchovné problémy, trestné činy a záškoláctví, které se nejčastěji vyskytuje u mladistvých kolem 16 let.

Čím myslíte, že je to způsobeno?

Změnami v chování mládeže, která stále méně dodržuje pravidla a stává se agresivnější, dále také velmi volnou výchovou v rodině. Mizí hranice ze strany vychovatelů, státu apod.

2. Změnila se problematika v průběhu posledních 5 let? Příp. Jak se změnila?

Trochu vymizelo sprejerství, naopak zřejmý je nárůst záškoláctví. Stále častější je užívání drog u mladistvých a alkoholu u dětí. Statistický nárůst může být částečně způsoben větší aktivitou Policie ČR.

3. Máte ve své práci nějaké pochybnosti? (např. ohledně postupů, metodiky...)

Kurátor by si měl vytvořit vlastní postupy – chybí metodické vedení a podpora.

4. S kým nejčastěji spolupracujete?

Spolupracujeme s Policií ČR, se školami a rodiči, s odbornými zařízeními (jedná se o střediska odborné péče, pro uživatele drog, řešení trestní činnosti).

5. Jaké jsou Vaše zkušenosti se soudy?

Rozhodnutí soudu nelze dopředu odhadnout, protože ke každému případu přistupují individuálně.

Soudy jsou příliš benevolentní - mohly by být přísnější.

6. Co byste potřebovala pro svou práci změnit? (např. změna legislativy, podporu...)

- *Nejvíce, aby výrazně ubylo papírování, přesněji vyhodnocování v papírové formě dopodrobna (bylo to stručnější).*
- *Více času na klienty. (Bylo by ho více, kdyby nebylo tolik administrativy)*
- *Otázka umístění do výchovných ústavů – dříve pomáhal diagnostický ústav, nyní musíme znovu obvolávat zařízení za účelem zjištění dostupnosti, místa pro klienta a dále jeho vhodnost vůbec. Je to opět zatěžující.*

7. Jaké jsou osobní předpoklady pro práci?

- *Kurátor by měl být empatický ale přísný.*
- *Musí sám dodržovat hranice a vyžadovat je také od klientů.*
- *Měl by mít zájem o vzdělávání se a organizační schopnosti.*
- *Odolný vůči stresu.*

8. Ovlivňuje přístupy kurátorů jejich pohlaví?

Ano, určitě. Myslím si, že jsou lepší kurátoři muži – doporučovala bych na post muže. Je přílišná feminizace. Děti by se měly setkat s mužem, který má ráznější přístup.

Muži – jsou jasnější, srozumitelnější, mládež to potřebuje. X Ženy - jdou do emocí – nemusí to být ku prospěchu.

9. Jaký je postup Vaší práce?

- *Když se dozvím o konkrétním případě, nejprve si pozvu rodiče, dítě či mladistvého.*
- *Vysvětlím jim, proč se měli dostavit. Co se stalo a z jakých důvodů jsou zvaní.*
- *Poté se domluví s dítětem na další spolupráci.*

- *Následně žádám zprávu ve škole.*
- *Provede se místní šetření v rodině.*
- *U trestných činů jsem v kontaktu s policií, doprovázím klienta u výslechu.*
- *Sepíšu zprávu státnímu zastupitelství.*
- *Doprovázím klienta na přestupkové řízení, když se jedná o přestupky.*
- *Trestné činy na Policii nebo soud.*
- *Někdy nestačí zpráva ze školy-> výchovná komise dle situace pořádá případovou konferenci.*
- *Spolupracujeme s odbornými zařízeními, kam doporučuji klienta – kam má docházet.*
- *Dle potřeby průběžně spolupracuji s rodiči.*
- *Ukončení práce s klientem záleží na doporučení kurátora, že tedy může přestat docházet.*
(Kurátor vyhodnotí situaci.)

Příloha č. 5 - Rozhovor s KPM č. 4

Kurátor pro mládež Městské části v Praze (muž)

Identifikace:

1. Jak dlouho jste v praxi vůbec?

2. Jak dlouho pracujete jako kurátor?

U otázky č. 1 a 2 stejná odpověď. 2 roky.

3. Jak jste se dostal k práci kurátora?

Byl jsem přímo zde v MČ v Praze na praxi v rámci studia na VOŠ, kdy jsem poslední dva semestry psal diplomovou práci a pak jsem nastoupil.

4. Proč jste se rozhodl pro práci kurátora?

Práce na OSPOD je pořád stejná naopak náplň na pozici kurátora je pestrá. Je zde individuální práce s mládeží, každé dítě je jedinečné. Vždy na začátku doufám zlepšení chování dítěte jako klienta.

5. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

VOŠ – Sociálně-právní Praha 10, VŠ v Příbrami

Otázky pro rozhovor:

1. S čím se nejčastěji ve své kurátorské praxi setkáváte?

- Záškoláctví – s vědomím, ale i bez vědomí rodičů.
- Kriminální činnost – krádeže, výtržnictví a loupežná přepadení.
- Drogy – marihuana, ale méně.

U nás se také specializujeme na agendu případů, kam spadají děti, kteří jsou svědky domácího násilí.

2. Změnila se problematika v průběhu posledních 5 let? Příp. Jak se změnila?

Snižuje se hranice věku delikventní mládeže. Začínají to být stále mladší děti.

Čím myslíte, že je to způsobeno?

V 99 % rodiči, přílišnou bezbariérovostí, vše je přístupnější. Vlivem sociálních sítí (facebook, Internet).

3. Máte ve své práci nějaké pochybnosti? (např. ohledně postupů, metodiky...)

- *Chybí metodika, a když nějaká je, nesetkává se s realitou.*
- *Je potřeba navýšení pracovníků na OSPOD. Reálný počet neodpovídá standartu ministerstva, podle kterého by na jednoho kurátora mělo připadnout maximálně 40 klientů a na OSPOD – 80 klientů.*
- *Změna administrativy – nutnost mít všechny papíry, zredukovat administrativní činnost – vytrácí se smysl sociální práce.*

4. S kým nejčastěji spolupracujete?

S neziskovými organizacemi, které jsou dotované MČ např.:

Barevný svět dětí – nabízí pro rodiče pomoc při jednání s úřady a právní pomoc, pro děti doučování, trávení volného času. Dále např. Prostor o. s.

Největší spolupráce je s OSPOD.

Využíváme také služby organizace Animoterapie aneb terapie za pomoci zvířat, poskytuje aromaterapie.

Dále spolupracujeme s Probační a mediační službou, s pedagogicko-psychologickými poradny, s domy dětí a mládeže (DDM), které pořádají i tábory.

5. Jaké jsou Vaše zkušenosti se soudy?

Spolupracujeme s opatrovnickým i trestním soudem a v obou případech jde o bezproblémovou kooperaci. Komunikace s nimi je dobrá, další výhodou je rychlé stanovení termínu jednání. To samozřejmě záleží na kapacitě soudu a množství případů.

6. Co byste potřeboval pro svou práci – nebo změnit? (např. změna legislativy, podporu...)

Viz odpověď u otázky č. 3.

Změna NOZ - nového občanského zákoníku zlepšila např. ústavní výchovy.

7. Jaké jsou osobní předpoklady pro práci?

- *Oddělení práce od osobního života, empatie, vstřícnost, trpělivost, porozumění, potřeba vzdělávat se.*
- *Jako svoje plus vnímám nižší věk – mám blíž k dětem a nemyslím si, že bych neměl respekt.*
- *Určitou roli hraje nižší věk – jsem pro ně „osobnější“. Dítě mi dokáže říci možná více než např. 55letému kurátorovi.*

8. Ovlivňuje přístupy kurátorů jejich pohlaví?

Výhodou určitě je, mít na pracovišti smíšené zaměstnance, jak muže, tak ženy.

Kurátor mužského pohlaví není ke klientce (dívce) tak „tvrdý“ a naopak ke klientovi (chlapci) více „upustí uzdu“.

9. Jaký je postup Vaší práce?

- *O konkrétním případě se dozvídáme na základě oznámení od lékaře, školy, Policie ČR nebo i anonymu.*
- *Následuje předvolání na úřad.*
- *Spojíme se s rodiči, pokud na ně máme kontakt. (Nahlášení, ohlášení, šetření.)*
- *Všechny si na úřad nezveme, jen v konkrétních případech zajdeme do rodiny, především když jde o domácí násilí. Také záleží na vážnosti případu – řešit/neřešit i na přístupu klienta.*
- *Když máme dostatečné informace a nechybí vážnost situace, jednáme i bez pozitivního přístupu rodičů.*
- *Navážeme spolupráci se školou, lékařem nebo PČR atd.*
- *Např. při problému se záškoláctvím, vyslechneme rodiče a dítě dohromady a pak také každého zvlášť. Setkání jsou individuální, někdy 1x týdně, 1x za 14 dní nebo 1x za měsíc, záleží na případě a vývoji situace.*
- *Případ končí, když se přestěhuje rodina, pak napíšeme zprávu s individuálním plánem, kterou založíme u každého spisu včetně zprávy doporučující na OSPOD v novém trvalém bydlišti. Mezi další důvod ukončení patří ukončení trestního stíhání kriminalistů, nebo když není už půl roku žádný úkon ve spisu. Ten se pak archivuje.*
- *V průběhu jednání doporučujeme klientovi vhodné organizace, doprovázíme ho na výslechy.*

Příloha č. 6 - Věková hranice trestní odpovědnosti

Ráda bych zmínila otázku věkové hranice trestní odpovědnosti mládeže, které jsem se věnovala v mé diplomové práci s názvem Trestní odpovědnost mladistvých (Bosáková, 2014, s. 39-43). Jedná se o doslovný přepis uvedené práce.

Věková hranice trestní odpovědnosti je už dlouho a často diskutovaným tématem, ale i předmětem dlouhotrvajících sporů nejen mezi veřejností, ale hlavně mezi zákonodárci. V této souvislosti bylo již několikrát navrhováno, aby došlo k snížení věkové hranice trestní odpovědnosti mladistvých. Nakonec i zákon č. 48 z roku 1931, ze které ZSM vychází, stanovil hranice trestní odpovědnosti mladistvých provinilců od dovršení věku 14 let do dovršení 18 let. I zde platila relativní trestní odpovědnost. (Schelleová, 2004, s. 37) Před vznikem a platností zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže bylo v roce 1995 navrhováno diferencované snížení věkové hranice trestní odpovědnosti na 14. rok věku, alt. 13. rok věku u zvlášť závažných úmyslných zločinů a zachování dosud platné věkové hranice 15 let u ostatních trestných činů. Tento vývoj týkající se stanovení dolní hranice trestní odpovědnosti potvrdil i Věcný záměr rekodifikace trestního práva hmotného z března 1996. V tomto období dokonce zazněl požadavek na zvýšení horní hranice trestu odnětí svobody na 10 let u mladistvých ve věku 15 až 18 let a v případě mladistvých pachatelů ve věku nižších než 15 let ponechat dosavadní sazbu odnětí svobody 1 až 5 let. (Schelleová, 2004, s. 41)

Otázka snížení věkové hranice trestní odpovědnosti z 15 na 14 let

Odpovědi na otázku, proč u nás nebyl schválen návrh na snížení věkové hranice trestní odpovědnosti z 15 let na 14. rok věku, jsem našla po přečtení mnoha článků publikovaných v právních časopisech, na internetových stránkách zabývajících se právní tematikou, diskusí vedených předními odborníky nejen z oblasti trestního práva, dále také diskusí a vyjádření našich politiků, senátorů, poslanců a ministrů, ale např. i zápisu z chůze výboru pro záležitosti EU. Z těchto všech prostudovaných materiálů vyplývá, že jednoznačná odpověď na otázku snížení hranice trestní odpovědnosti neexistuje, přestože se jí dlouhá léta zabývá odborná veřejnost. Následující text bude vycházet právě z uvedených zdrojů.

Myšlenka snížení věkové hranice trestní odpovědnosti byla součástí návrhu nově vznikajícího kodexu, a to trestního zákona č. 40/2009 Sb., který po 47 letech nahradil trestní zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů. K několika zásadním změnám došlo v průběhu legislativního procesu podle toho, zda převládly názory zastánců či odpůrců současné

hranice trestní odpovědnosti. Nejprve byla hranice patnáct let trestní odpovědnosti uvedena v návrhu nového TrZ, následně pak došlo v parlamentu ke změně a snížení trestní odpovědnosti na hranici čtrnáct let, avšak ještě než nový TrZ nabyl účinnosti, došlo k novelizaci § 25 a na něj navazujících ustanovení na základě poslaneckému návrhu. Hranice trestní odpovědnosti byla opět vrácena na 15 let. (Vantuch, 2009) Původně Parlamentem ČR schválené snížení věku trestní odpovědnosti na 14 let v zákoně č. 40/2009 Sb., bylo kritizováno, především v jeho spojení se snížením hranice věku dítěte, která ho chrání před pohlavním zneužíváním (§ 187 TrZ) a stejně tak i před týráním (§ 143 TrZ). V této souvislosti bylo spatřováno i porušení Úmluvy o právech dítěte v odst. 3.1 sdělení č. 104/1991 Sb. (Vantuch, 2009)

Mezi další **argumenty směřující proti snížení věkové hranice trestní odpovědnosti**, patří např.:

- pohlavní styk s dětmi od 14 let věku by byla beztrestná
- došlo by k legalizaci soulože pro osoby od 14 let
- sexuální život mládeže by byl uspíšen
- změna mnoha právních předpisů i jiných právních oblastí
- změna nemusí nutně zapříčinit snížení kriminality

Z výše uvedených informací vyplývá, že hranice trestní odpovědnosti by se neměla především snižovat z důvodu nepostizitelnosti sexuálních styků.

Naproti tomu **argumenty podporující snížení věkové hranice trestní odpovědnosti** jsou např.:

- dnešní děti ve věku 12 až 15 let jsou vyspělejší než předchozí generace
- většina dětí ve věku 14 let si je plně vědoma trestnosti páchaného činu a je schopna se ovládat, tj. ví, co je špatné a co je dobré
- zneužití beztrestnosti dětí mladší 15 let, které jsou naváděny ke spáchání trestné činnosti staršími jedinci. V některých případech i ony samy vědí, že jsou beztrestné.
- umožnění účinnějších postihů dětských zločinců
- snížení trestní odpovědnosti alespoň u nejzávažnějších trestných činů.
- kriminalita dětí a mladistvých stoupá
- nižší věková hranice trestní odpovědnosti ve většině okolních zemí

Dovolila bych si poukázat na to, že zákon č. 48/1931 Sb., ze kterého ZSM vyplívá, stanovil hranici trestní odpovědnosti na 14 let a už tehdy měl za to, že dítě ve věku 14 získalo dobrý rozumový a mravní základ na to, aby byl schopen posoudit své činy a jejich následky, proto v tomto porovnání podle mého názoru neplatí, že by snad dřívější generace byla „zaostalejší“. Souhlasím ale s argumentem, že některé děti mladší 15 let jsou si dobře vědomy beztrestnosti, kterou v určitých případech zneužívají. Stoprocentně souhlasím s tvrzením snížení trestní odpovědnosti u nejzávažnějších trestných činů. Jelikož jsem se také zabývala zkoumáním statistik kriminality mládeže, nemohu souhlasit ani s názorem, že kriminalita dětí stoupá, ale ani v posledních letech nějak razantně neklesá. K argumentu, že okolní státy mají nižší věkovou hranici trestní odpovědnosti, bych dodala, že tyto stanovené hranice jsou velmi nejednotné. Následně (v tabulce č. 1) jsem vypracovala tabulku pro lepší srovnání, ve které je uvedena hranice trestní odpovědnosti v některých evropských zemích.

Tabulka č. 1 – Dolní hranice trestní odpovědnosti v evropských zemích (Krejčířiková, 2008, s. 37)

Země	Trestní odpovědnost
Anglie a Wales, Švýcarsko	10
Turecko	11
Nizozemsko	12
Francie, Řecko	13
Německo, Itálie, Rakousko, Slovinsko, Slovensko, Španělsko	14
Dánsko, Finsko, Švédsko, Norsko, ČR	15
Portugalsko	16
Polsko	17
Belgie	18

„Z pohledu srovnávacího lze dodat, že ve většině evropských zemích se pohybuje věk počátku trestní odpovědnosti mezi 14-16 lety. ...v zemích, kde je počátek trestní odpovědnosti (konstruované zpravidla jako odpovědnost relativní) nižší, popř. velmi nízký ... je příslušnou právní úpravou vytvořen větší prostor pro rozhodování a výchovné působení specializovaných sociálních pracovníků, pedagogů, psychologů a k tomu účelu proškolených dobrovolných pracovníků z řad laické veřejnosti než v zemích, kde je sice počátek trestní odpovědnosti posunut výše, avšak rejstřík neformálních opatření používaných vůči dospívajícím není tak bohatý.“ (Válková, 1997, s. 293)

Já osobně si myslím, že současnou věkovou hranici trestní odpovědnosti stanovenou na 15 let není nutné měnit. Později by také mohlo dojít k dalšímu jejímu snižování a dospělí pachatelé budou následně zneužívat stále mladší děti. Naopak by se měla zvyšovat prevence

předcházení trestné činnosti. Více k této otázce pojednám v samotném závěru této práce, jejímž obsahem jsou i úvahy de lege ferenda⁷.

Z mého pohledu je ale především problém ve výchově dětí samotnou rodinou, neboť právě rodiče, jsou od narození dítěte prvními, kteří ho učí určitým pravidlům a způsobům chování. Další klíčovou roli hraje škola, kompenzující pozitivní působení na mládež, pokud v tomto případě rodina selhala. Také trávení volného času je důležité pro pozitivní rozvoj sociálních vztahů a prevence kriminality. Spousta nezletilců se dnes baví nic neděláním a právě z nudy pak páchají provinění nebo činy jinak trestné. Přitom v dnešní době existuje nepřehledné množství sportovních a zájmových aktivit, sdružení, center volného času, DDM⁸, dále také školní družiny a kroužky v rámci školy a spousta dalších možností. Problém nastává, jestliže se rodiče „vymlouvají“, ale i nemusí, na nedostatek peněz. Mnoho vyjmenovaných služeb je poskytováno bezplatně nebo za symbolické ceny, ale veřejnost, je dle mého názoru o této možnosti špatně informovaná. Mnohdy také rodiče nemají na své děti čas anebo ani netuší, co dělají, když oni pracují. Z pohledu výše uvedených zařízení problém tkví často v nedostatku kapacit a hlavně finančních prostředků.

V této práci bylo již několikrát zmíněno, že ze zákona z roku 1931 vyplývá potřeba, co nejméně trestat a naopak co nejvíce vychovávat. Na tuto myšlenku navázal zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, který pokládá za důležité myšlení do budoucnosti. Proto by měla být pozornost státu raději zaměřena spíše na prevenci než na otázku snížení věkové hranice trestní odpovědnosti.

⁷ Úvahy de lege ferenda, resp. úvahy do budoucnosti.

⁸ Dům dětí a mládeže